

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.**

31e jaargang nr. 6

nov.-dec. 2002

INHOUD

- H. Taymans:	327
Een standbeeld en medaillon voor Lieven Bauwens.	
- Louis Maeterlinck:	345
Inventaire Archéologique: Visioen van de Heilige Maria Magdalena van Pazzi, door Théodore Boeyermans.	
- Pierre Kluyskens:	346
Van Nuttige, Rare en Koddige Gentse Almanakken.	
- Daniël Van Ryssel:	350
1842: Vierling te Gent.	
- Emiel Callant:	351
Jan Van den Eeden (Vervolg en slot).	
- Een brief uit Gent, 2 dagen na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.	358
- Hugo Collumbien:	360
Gentse Memoriedagen: 1-2-3 Juni.	
- Roger Tuytschaever:	368
“Brouwerij Ultra”. Lange Schipgracht. Dat bestaat niet meer.	
- W.L. Braekman:	371
Volks Gents Calligrafisch penwerk uit de vroege zestiende eeuw.	
- Een fantastische verrijking voor het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis.	377
- Quizmaster:	379
Puzzel 2002.	
- Beschermleden - Steunende leden - Steunfonds. 2002.	382
- Bibliografie.	386
- Vraag en Antwoord.	387
- Lezers schrijven ons.	389
- Gentse Hotels, Restaurants, Tea-Rooms. Vroeger.	390
- Oudheidkundige Kroniek:	391
Een 75-tal jaren geleden schreef Alfons Van Werveke voor de “Gazet van Gent” een artikeltje over speelkaarten	
- Inhoud 2002.	393

AAN ONZE LEDEN

Wij zullen het kort houden: dit is het laatste nummer van onze 31e jaargang.

Binnen 2 maanden ontvangt u het eerste nummer van onze 32e jaargang en voor dezen die hun lidgeld betalen (en wie zou het in zijn hoofd krijgen om dat niet te doen?) ook nog de 5 volgende.

Dankzij onze talrijke weldoeners kunnen wij het onrealistisch lidgeld dat aanzienlijk beneden de kostprijs van dit blad ligt, handhaven.

Lees, zoals wij, met een gevoel van dankbaarheid de namen van deze mecenasen op pp. 382-386.

Voor dezen die kort van memorie zijn, even herhalen: 10 Euro voor de gewone leden, 15 Euro voor de steunende leden en 25 Euro voor de beschermleden.

Leden in het buitenland betalen een supplement van 5 Euro als tussenkomst in de hoge portkosten en zij zorgen ervoor dat hun betaling ons kostenvrij bereikt.

Een klassieke goede raad: betaal ONMIDDELLIJK. Voor degenen voor wie betalen nog altijd een pijnlijke operatie is, gedenk het gezond principe dat korte pijnen nog altijd beter zijn dan lange. Buiten een prompte betaling zou het voor onze Administratie een grote hulp zijn mocht u op het betaalformulier uw lidnummer willen vermelden. U vindt het op uw lidkaart en op de enveloppe van dit tijdschrift.

Voor de dames: wat de naam betreft, houdt het systeem aan dat u tot hiertoe gebruikt hebt. U zult er alvast iemand gelukkig mee maken.

EEN STANDBEELD EN MEDAILLES VOOR LIEVEN BAUWENS

INLEIDING

Er zijn twee redenen om een artikel te wijden aan Lieven Bauwens en de medailles die aan hem werden opgedragen. Enerzijds dient zijn controversiële levensloop veel kritischer benaderd te worden dan tot nu toe gebruikelijk was, en anderzijds bestaan brieven van Victor Lemaire aan het Gents stadsbestuur betreffende een aan Bauwens opgedragen medaille. Deze briefwisseling werpt enig licht op de persoonlijkheid van Lemaire en is zeker waard om gepubliceerd te worden.

BIOGRAFIE

Er zijn reeds meerdere biografieën verschenen over Lieven Bauwens die hem steeds op een geïdealiseerde manier voorstellen als grondlegger van de Gent-

Portret van Lieven Bauwens
door De Buck-Van de Waerde

se katoenindustrie. Zijn inbreng hierin was inderdaad zeer groot, maar toch is de realiteit minder fraai.

Georgius-Johannes Bauwens, die uit een eerste huwelijk reeds een zoon had, hertrouwde in 1768 met Johanna-Theresia Van Peteghem. Deze stamde uit een rijke Gentse familie van wijnhandelaars, en met behulp van haar kapitaal kon Georgius-Johannes zijn leerlooierij sterk uitbreiden en tot grote bloei brengen. Lieven, op 14 juni 1769 te Gent geboren, was het oudste kind uit dit tweede huwelijk. Later volgden nog vier zonen en acht dochters. In 1783 werd Lieven voor drie jaar naar Londen gestuurd om zich bij de firma Undershell & Fox te vervolmaken. Na de dood van Georgius-Johannes in 1789 zette zijn weduwe samen met Lieven en diens halfbroer Frans het bedrijf voort onder de naam Vve G. J. Bauwens & Fils. Door het huwelijk van Lieven's oudste zuster met Frans De Vos ontstonden nauwe relaties met Gentse spinnerijen en fabrikanten van katoenen weefsels, en begon het familiebedrijf ook te handelen in ruwe katoen en wol.

Na de aansluiting bij Frankrijk collaboreerden ze ten volle met de nieuwe machthebbers en verdienden fortuinen aan legerbestellingen. Bovendien hadden ze - in tegenstelling tot de meeste anderen - geen gewetensproblemen met het verwerven van "zwart goed". Deze door de Franse overheid genationaliseerde kerkelijke bezittingen waren door het gebrek aan kopers spotgoedkoop. De firma Bauwens kocht in 1796 een oud kloostercomplex in het Franse Passy (bij de Porte de Chaillot) en het "Hôtel Richelieu" te Parijs, in 1797 het gewezen Kartuizerklooster (de Chartreuse) aan de Meerhem te Gent en in 1798 het oude Norbertijnerklooster te Drongen.

Bauwens' moderne leerlooierij aan het Nieuwland voerde veel van haar producten uit naar Engeland, waardoor Lieven regelmatig de overtocht moest maken. Omdat de oorlogstoestand die handelsrelaties steeds meer bemoeilijkte, werd in de neutrale havenstad Hamburg een handelskantoor opgericht als tussenschakel. Daar werd ook een belangrijke importhandel in koloniale waren opgezet. Door zijn verblijven in Engeland was Bauwens goed op de hoogte van de technische evolutie aldaar. De "Mule Jenny", een mechanisch continu katoenspintuig dat in 1780 door Samuel Crompton was ontwikkeld uit een in 1769 door Richard Arkwright uitgevonden voorloper, was in staat om honderd draden tegelijkertijd te vervaardigen. In combinatie met de nieuwe stoomaandrijving leidde dit in Engeland vanaf 1785 tot de mechanisatie van de katoenindustrie, die de oude manuele productie op het continent genadeloos wegconcurrerde.

De Frans-Engelse oorlog bereikte een eerste hoogtepunt in 1797 en verhinderde goeddeels de invoer van de goedkope Engelse stoffen in Frankrijk. Bau-

wens besefte dat het oversmokkelen van deze nieuwe techniek naar het continent hem onder deze omstandigheden fortuinen zou opleveren. Dat was echter niet zo eenvoudig, want op zulke industriële spionage stonden zware straffen. Via stromannen en onder valse voorwendsels kocht hij in 1797 een stoomketel bij Boulton & Watt te Soho en alle machines voor een moderne katoenweverij bij Adam Parkinson en James Hulse te Manchester. Een partij machineonderdelen, verborgen tussen een lading bier, olie en indigo, werd in februari 1798 door de Engelse douane onderschept zonder dat die de ware toedracht van de hele operatie te weten kwam. Andere zendingen kwamen in juni en juli wel ter bestemming. Midden augustus begaf Bauwens zich naar Engeland om persoonlijk op de klandestiene overbrenging van de resterende machines toe te zien en om arbeiders en meestergasten te ronselen. Hij had deze Engelse werklieden nodig om de machines terug te monteren en te bedienen en ander werkvolk op te leiden. Hij bood hen mooie voorwaarden, en loog hen voor dat ze in Hamburg of Schotland zouden tewerkgesteld worden. Kisten met onderdelen bereikten vanuit Gravesend, Yarmouth en Hastings zonder problemen het continent. Op 12 november zouden Bauwens zelf, het merendeel van de arbeiders en een grote zending onderdelen de oversteek maken vanuit Gravesend. Een van de echtgenotes, die zich met haar vijf kinderen door haar man in de steek gelaten voelde, schopte echter een rel op de kade waardoor de smokkelwaar werd ontdekt en in beslag genomen. Door zich als toeschouwer voor te doen konden Lieven Bauwens en acht van de arbeiders ontsnappen en de volgende dag via Yarmouth naar Hamburg reizen. Van enkele later door Parkinson geleverde machines werden enkel de metalen onderdelen overgesmokkeld; het houtwerk werd achtergelaten. Bij hun aankomst in Hamburg werden de overblijvende Engelse arbeiders op de hoogte gebracht van de werkelijke toedracht. Twee van hen weigerden verder mee te doen, en ofschoon Bauwens trachtte hen te doen gevangenzetten voor contractbreuk, slaagden ze er in om terug te keren naar Engeland. Daar lichtten ze de autoriteiten in over de hele operatie, met het aanslaan van de overblijvende machines en de veroordeling van een aantal medeplichtigen tot gevolg.

Bauwens en vijf arbeiders bereikten op 15 december 1798 Parijs. Hij had het ganse jaar 1799 nodig om in zijn looierij te Passy moeizaam de overgesmokkelde katoenfabriek te reconstrueren. Slechts een kleine helft van alle door hem aangekochte machines was immers ter bestemming geraakt en van zijn Mule Jennys beschikte hij enkel over de metalen gedeelten. Hij slaagde echter in zijn opzet en in de loop van 1800 konden de spintuigen in serie nagebouwd worden. Na Passy werden in januari 1801 in Gent mechanische ateliers ingericht in de Chartreuse en te Drongen. Op 21 juni 1801 bezocht de Eerste Consul de fabriek te Passy, waarvan de productien op de industriële tentoonstelling van dat jaar bekroond werden met een gouden medaille.

Bauwens - een van de weinige Gentse notabelen die onvoorwaardelijk de kant van de nieuwe machthebbers had gekozen - werd na de annexatie bij Frankrijk tot burgemeester van Gent benoemd. Het was slechts voor kort, van 10 juli 1800 tot 28 april 1801. Officieel beletten zijn beroepsbezigheden hem om zich ten volle in te zetten voor de gemeenschap, maar in werkelijkheid kwam de autoritaire en wispelturige Lieven al gauw in botsing met de andere raadsleden.

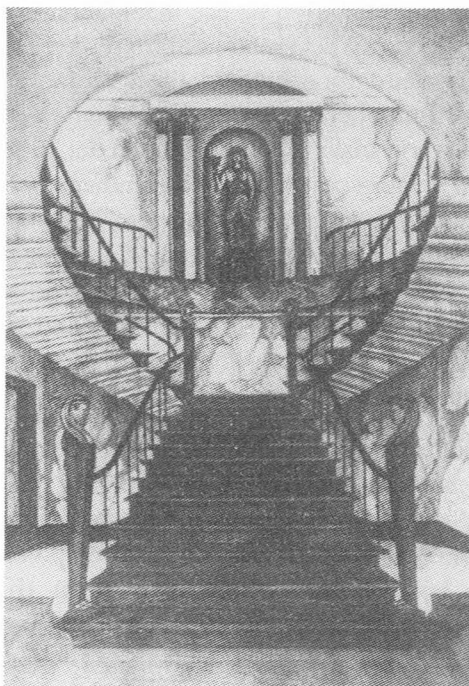
Begin 1801 kende Lieven zich de uibating van de ateliers van de Gentse gevangenis toe. Hij liet er stoffen weven met de garens die in Drongen en aan de Meerhem vervaardigd werden. Door de schaarste aan arbeidskrachten was deze onderneming - die de beschikking had over meer dan 1000 goedkope arbeiders - aanvankelijk zeer lucratief. Na de industriële crisis van 1806 smolten deze voordelen echter weg, en in 1809 trok Lieven zich uit deze onderneming terug.

Na het overlijden van de moeder op 8 oktober 1802 verslechterden de reeds gespannen relaties tussen de broers en zusters Bauwens snel. Lieven en Frans scheidden hun zakelijke belangen, waarbij Lieven de fabrieken van Drongen, de gevangenis en de Chartreuse behield en Frans de fabriek te Passy. Lieven vestigde zich nu definitief in de vroegere priorij van de Chartreuse. Hij liet er o. m. een spiegelzaal inrichten naar het voorbeeld van Versailles 1/.

In juli 1803 bracht Napoleon met zijn vrouw Joséphine een bezoek aan Gent, waarbij hij ook de Chartreuse aandeed. Lieven Bauwens was zeer vereerd en liet door de Franse ingenieur Dieudonné een hangende trap bouwen in empire-stijl en met Egyptische sfinksen aan de uiteinden van de leuning 2/.

Voor de gelegenheid werd op het stadhuis een industriële tentoonstelling georganiseerd die op 15 juli werd geopend en door Napoleon werd bezocht. Bauwens won de grote gouden medaille in de afdeling textielindustrie. De gemeenteraad van Gent kende hem op 15 februari 1805 nog een andere gouden medaille toe als blijk van dankbaarheid voor de nieuwe ondernemingen waarmee hij de stad had verrijkt. Deze door Tiberghien gegraveerde penning werd hem op 21 mei overhandigd en bevindt zich nog steeds in de familie.

Ondanks een voorbijgaande crisis in 1806 bevond Bauwens zich tussen 1801 en 1808 op het hoogtepunt van zijn voorspoed. In 1802 waren 220 arbeiders actief in de katoenindustrie, in 1804 waren er dat 3.000 geworden en in 1810 zelfs 10.000. Zijn privé-leven was echter niet onbesproken. Sophie was zijn lievelingszuster en deze genegenheid leidde in 1800 tot een zwangerschap. Om de zaak netjes te houden trouwde ze met één van de meestergasten, Bernard De Pauw. Deze kreeg daarvoor een directeurspost in het bedrijf en werd

Tekening van de Napoleon-trap door P. Vermeulen

Lieven Bauwens' ereteken als Ridder van het Erelegioen

van dan af de rechterhand van Lieven Bauwens. Het zoontje van Sophie werd, naar Lievens grote voorbeeld, Napoleon genoemd 3/. Bij de inschrijving van het kind maakte de toenmalige prefect Faipoult een toespeling op het vaderschap van de burgemeester door een toast uit te brengen "Au père, au maire, et au parrain". In 1803 ging Lieven ongehuwd samenwonen met de jeugdige Mary Kenyon 4/, die toen al een vroeggestorven kind van een "onbekende" vader had gehad.

In 1810 bezocht Napoleon opnieuw Gent met zijn tweede vrouw Marie-Louise. Lieven huwde voor deze gelegenheid met Mary Kenyon, met wie hij toen reeds drie kinderen had, en ontving van Napoleon het Grootkruis van Ridder van het Erelegioen.

Toen was Bauwens' achteruitgang echter al begonnen. Hij was bovendien zeer kwetsbaar, want hij had zijn winsten steeds in de uitbreiding van zijn fabrieken geïnvesteerd, zonder reserves op te bouwen. Toen Napoleon het Continentaal stelsel instelde en de invoer van grondstoffen vanuit Engeland afsloot, zat Bauwens onmiddellijk in de moeilijkheden. Op 11 februari 1811 kon hij van de Franse regering een lening van 300.000 frank loskrijgen "pour donner

à ce fabricant les moyens de continuer l'exploitation de ces manufactures à Gand et à Tronchiennes et de fournir du travail au grand nombre d'ouvriers qui y sont employés". Hij ontsloeg desalniettemin begin mei alle arbeiders en sloot tijdelijk zijn bedrijven. Begin 1812 heropende de Chartreusefabriek en konden 200 arbeiders opnieuw aan het werk, maar wel aan een loon dat 20 % lager was dan voorheen. De crisis bleef echter voortduren en bovendien voelde Bauwens zich als notoir collaborateur na de Franse nederlagen in Gent niet meer veilig. Begin 1814 trok hij naar Parijs, maar daar vorderde de overheid de terugbetaling van de lening die ze had toegestaan. Bauwens diende daartoe de spinnerij van de Chartreuse te verkopen aan G. Bossaert. Toen zijn andere schuldeisers hem wilden doen aanhouden vluchtte hij terug naar Parijs waarna zijn eigendommen werden aangeslagen.

Na Waterloo bezat hij enkel nog de fabriek van Drongen die hij met behulp van zware leningen bij Frans De Vos opnieuw opstartte. Alhoewel hij al geruime tijd last had van hartklachten probeerde hij in Parijs samen met baron Didelot de la Ferté nog een fabriek voor de verwerking van vlokzijde op poten te zetten, maar zijn overlijden te Parijs op 17 maart 1822 verhinderde dit. Hij werd er begraven op het kerkhof van Père-Lachaise en liet zijn weduwe achter met zware schulden. De fabriek van Drongen ging over in handen van De Vos.

De inhuldiging van het standbeeld van Lieven Bauwens

In 1822, onmiddellijk na het overlijden van Bauwens, werd het huidige Frankrijkplein tot Lieven-Bauwensplein omgedoopt. Een eerste project om voor hem een standbeeld op te richten dateert uit 1837. Omwille van de benarde financiële situatie van de weduwe Bauwens werd echter van het plan afgezien en werden de via de inschrijvingslijst verzamelde gelden aan haar overgemaakt

In 1865 nam de stad Gent het initiatief. Ze gaf aan de Gentse kunstenaar Petrus de Vigne-Quyo (1812-1877) opdracht om een levensgroot gipsen beeld van Lieven Bauwens te vervaardigen. Omdat geen portret voorhanden was stond een van zijn familieleden model 5/. Het beeld werd op het Lieven Bauwensplein geplaatst, recht tegenover de ingang van het Zuidstation.

In 1884 werd besloten om dit beeld in brons te laten afgieten 5/ en op het huidige Lieven Bauwensplein (tussen de Vlaanderenstraat en de Reep) te plaatsen. Zoals gebruikelijk opende een comité een inschrijvingslijst en de aldus ingezamelde fondsen werden aangevuld met een subsidie van de Staat (9.000 frank) en van de Provincie (1.000 frank) 7/. De stad Gent bekostigde het voetstuk 8/ en droeg ook de totale kost van de inhuldigingsfeesten. Deze werden gecombineerd met de gemeentefeesten van dat jaar en met de viering van de

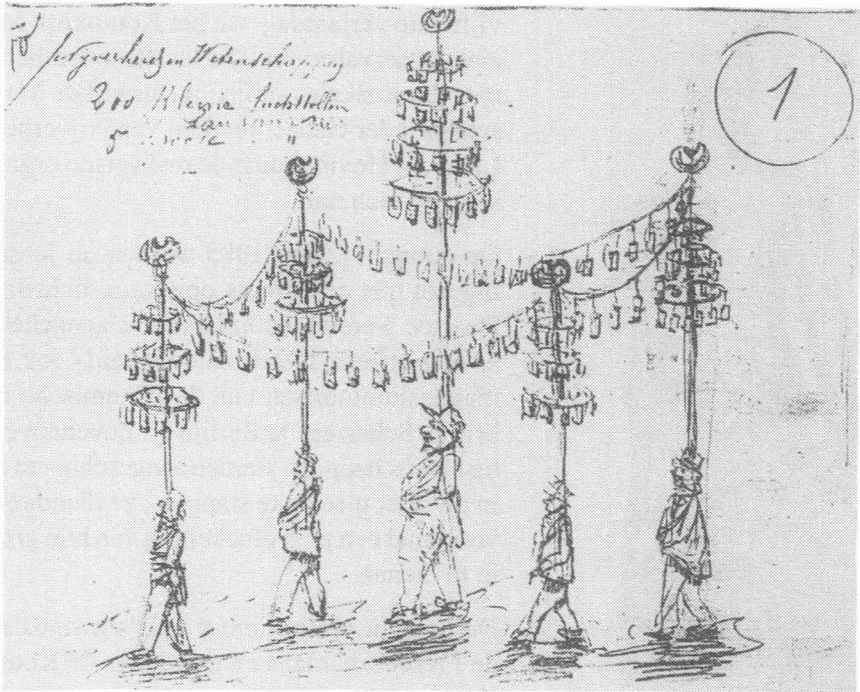
Plaasteren ontwerp door De Vigne-
Quyo

vijftigste verjaardag van het Koninklijk Muziekconservatorium. Dit laatste werd belast met de muzikale omlijsting, terwijl de Maatschappij der Gedecoreerden van Nijverheid, Land- en Hovingbouw de rest van de organisatie op zich nam.

Op zondag 12 juli 1885 werden de feesten ingezet met een groots opgevatte lichtstoet. Daartoe werden 4.000 lantaarns aangekocht en - als ophefmakende nieuwigheid - ook 100 magnesiumtoortsen van de "Chemische Fabrik E. Schering" te Berlijn 9/. Zevenenveertig maatschappijen werden aangeschreven om in de stoet mee op te stappen ; ze dienden op voorhand een plan of tekening van hun groep in te dienen.

De optocht vertrok om 9 uur 's avonds aan de Frère-Orbanlaan en trok langs de Kouter, Koornmarkt en Vrijdagmarkt terug naar het Zuidstation. In de staart van de stoet veroorzaakte een dronken soldaat van de groep tamboers en klaroenen te paard tumult onder de rijdieren waardoor kledij en instrumenten beschadigd werden 10/. Met uitzondering van dit incident verliep alles vlekkeloos.

De officiële inhuldiging van het beeld had de volgende dag om 11 uur plaats, in aanwezigheid van talrijke prominenten en van de familieleden van Bauwens die men - soms na veel moeite - had kunnen opsporen. Een aantal textielarbeiders, die op het stadhuis gedecoreerd waren, droegen vijftien kransen met huldeteksten ter ere van Bauwens naar de plaats van de inhuldiging. Burgemeester Lippens bracht hulde aan de stichter van de Gentse katoenindustrie en onthulde het beeld. Na een uitvoering van de Brabançonne werd een speciaal voor deze gelegenheid geschreven Lieven Bauwenscantate gebracht door circa duizend uitvoerders 11/. Het koor en orkest van het Koninklijk Muziekconservatorium kreeg daartoe de medewerking van de scholen en de vele koorverenigingen van Gent en de fanfare van het eerste regiment jagers te paard. Vervolgens legden de arbeiders van de enige door Bauwens opgerichte fabriek die nog bestond bloemen neer 12/ en beschreef Kimpe als woordvoerder van de Maatschappij der Gedecoreerden van Nijverheid, Land- en Hovingbouw wat de werklieden aan Bauwens verschuldigd waren. Een boekje met de

Ontwerp ingestuurd door de Vereniging voor Nijverheid en Wetenschappen

biografie van de gevierde werd, zowel in het Nederlands als in het Frans, te koop aangeboden aan 10 centiem.

's Avonds gaf Van Crombrugge's Genootschap in het groot theater een voorstelling van "Lieven Bauwens", een muzikaal drama in drie bedrijven gecomponeerd door Heckers op woorden van Onderreet. Het Van Crombrugge's Genootschap had hiervoor een toelage van 2.300 frank gekregen van de stad en het gratis gebruik van de schouwburg 13/.

De medaille

Victor Lemaire 14/ vervaardigde een herdenkingsmedaille voor deze inhuldiging. Enkele bewaard gebleven brieven van deze Gentse graveur laten ons toe om het merkwaardig verloop van deze productie te reconstrueren en werpen enig licht op het karakter van deze toch vrij bekende kunstenaar.

Op 16 mei 1885 deed Lemaire een prijsofferte (zie bijlage 1). Onafhankelijk van de grootte van de medaille kostten de stempels 800 frank 15/, terwijl de prijs voor het slaan van de bronzen penningen in functie van hun diameter

LEMAIRE

Graveur

Rue des Foulons (Université) 30

GAND

(de 9 heures à 3)

Le 16 Mai 1885

Monsieur l'Échevin.

J'ai l'honneur de vous remettre
les renseignements que vous avez bien
voulu me demander concernant la
question d'une médaille commémorative
de l'inauguration de la Statue
de Pierre Baucrens.

Les Coins, quelle que soit la
dimension de la médaille, demandent
lieu à une dépense de huit cents
(800) francs.

Le coût des médailles suit
une progression en rapport avec

Le 14 Mai 1885.

Monsieur.

Je me proposais de demander demain
Matin un moment d'audience à
M^r: l'Échevin de l'État-Civil,
lorsque sa réflexion m'est venue que
ses fonctions le retiendraient à la salle
des Mariages.

Quoique je n'aie guère espéré
que la médaille pour l'Étalon Bantou
fût achetée, j'aurais néanmoins désiré
savoir si le projet en était abandonné
et voir la photographie de la statue.

Depuis ma récente lettre à
l'Échevin, me préoccupant de la
difficulté d'argent devant laquelle
les Commissions et Administrateurs se trouvent,

varieerde van 1,80 tot 2,50 frank per stuk. Hij probeerde het stadsbestuur er van te overtuigen om voor een diameter van ten minste 60 mm te kiezen, omdat grote medailles in de mode waren en kleinere exemplaren uit de vorige eeuw zouden lijken te stammen.

Deze prijzen voldeden blijkbaar niet aan de budgettaire verwachtingen van de stad. Lemaire richtte immers op 19 mei al een nieuwe brief aan het stadsbestuur waaruit duidelijk blijkt dat hij bang was dat het project van deze medaille zou afgeblazen worden (zie bijlage 2). In tegenstelling tot zijn commerciële brieven ging dit merkwaardig schrijven uit van zijn privé-adres “Villa Pauline, Gendbrugge-lez-Gand”. Lemaire verklaart aan gemeenteraadslid Bruneel dat hij die dag zelf besloten had om in de toekomst voor de vervaardiging van medailles of kunstvoorwerpen ieder bod te aanvaarden, zelfs indien dit omwille van de financiële middelen of de appreciatie van de opdrachtgever lager zou uitvallen dan zijn eigen prijsofferte. De kunst was immers voor hem een noodzaak, maar ze was een aangename bezigheid tijdens zijn oude dag geworden nu hij er niet meer zo nodig zijn dagelijks brood mee moest verdienen.

Om deze eigenaardige houding van de graveur te begrijpen dient men terug te gaan naar 1862, toen er sprake van was om het jaar daarop een standbeeld voor Jacob van Artevelde op te richten. Lemaire, die met eigen studie en middelen het graveren had aangeleerd, zag hierin zijn kans om naam te maken als medailleur. Hij werkte heel hard aan de creatie van een grote en uitzonderlijke medaille, maar de stad weigerde uiteindelijk om ze te financieren en uit te geven. Lemaire was hierdoor dermate ontgoocheld dat hij het graveren voor enige tijd opgaf. Pas in 1879 kreeg hij van de stad een eerste opdracht : het vervaardigen van een medaille voor de onderwijzers. De afwijzende reactie voor de medaille van Bauwens deed Lemaire blijkbaar vrezen voor een herhaling van deze feiten, en misschien zelfs voor zijn positie als vaste graveur van de stad.

De plooiën werden echter gladgestreken en uiteindelijk werd de medaille van Lieven Bauwens vervaardigd voor 1.000 frank, een globale prijs die zowel de vervaardiging van de stempels als de aanmaak van de penningen omvatte 16/

Op 10 juli, enkele dagen vóór de inhuldiging, kwam Lemaire met voorstellen voor de opschriften op vóór- en keerzijde (zie bijlage 3). Eén van zijn suggesties voor de keerzijde luidde “ HULDE / AAN DEN / INVOERDER / EN / BAATLOZEN VERSPREIDER. / VAN HET / KATOENSPINTUIG / ——— / 1885 “. Geleid (of misleid ?) door de lovende biografiën van Bauwens, die volkomen kritiekloos stellen dat diens verwezenlijkingen volkomen zonder eigenbelang waren geweest, benadrukte Lemaire speciaal de term “ BAAT-

LOZEN “. Het stadsbestuur was blijkbaar realistischer, want in het opschrift op de medaille komt dit woord niet voor.

De 200 koperen penningen en de stempels werden op 24 oktober 1885 geleverd 17/. Het was in deze periode niet ongewoon dat de herinneringsmedailles een hele tijd na de gebeurtenis gedistribueerd werden. Uit Lemaire's schrijven van 10 juli blijkt trouwens duidelijk dat het niet de bedoeling was om de penning voor de inhuldigingsplechtigheid klaar te krijgen. Alle verenigingen, gemeenteraadsleden en prominenten die deelnamen aan de festiviteiten ontvingen een exemplaar 18/. In december 1885 werd aan de Maatschappij der Gedecoreerden van Nijverheid, Land- en Hovingbouw, die had ingestaan voor de organisatie van de feestelijkheden, een zilveren exemplaar aangeboden dat als dank voor hun diensten speciaal voor hen was geslagen 19/.

Vz. Het standbeeld van Lieven Bauwens in vooraanzicht ; van de sokkel is enkel het bovenstuk zichtbaar ; links van de sokkel, LEMAIRE ; rondom, PLECHTIG ONTHULD TE GENT DEN 13^{EN} JULI 1885, een parelcirkel die door de sokkel wordt onderbroken en een geprofileerde boord.

Kz. LIEVEN / BAUWENS / 1769 - 1822 / —◇— / Invoerder en / Verspreider van het / Katoenspintuig (de beginletters van de naam zijn sierletters); in de afsnede, een arabesk ; rondom, een geprofileerde boord.

Rond - 1200 h.

Koper - 60,9 mm Ø - 102,96 g - verzameling H. Taymans.

P. CLAEYS, *Op. cit.*, blz. 340-341.

A. ELOY ..., *Op. cit.*, blz. 84, C33.2.

Médailles Historiques de Belgique, blz. 163 à 165, nr. 81, Pl. LXVII.

Herdenking van de honderdste verjaardag van het overlijden van Lieven Bauwens

De honderste verjaardag van het overlijden van Lieven Bauwens werd herdacht op zondag 23 juli 1922, de sluitingsdag van de gemeentefeesten. Een bijzondere commissie, bestaande uit afgevaardigden van de Handelskamer, de Dekenbond en de patronale en werkerssyndikaten van de weefnijverheid, was met de organisatie van de plechtigheid belast 20/.

In de nabijheid van het standbeeld van Bauwens waren twee tribunes geplaatst: de ene voor de kleinneven en achterkleinneven van de gevierde en de andere voor de prominenten, waaronder gouverneur de Kerchove de Denterghem, burgemeester A. Van der Stegen, bisschop Seghers en vertegenwoordigers van de Kamer en het leger. Om 9:30 h. namen de gasten plaats op de tribunes en belichtte Emiel Mees, gewezen voorzitter van de Kamer van Koophandel en vervanger van de Smet de Naeyer, de betekenis van Bauwens voor de Gentse katoenijverheid. Nadien schetste burgemeester Van der Stegen diens verdiensten voor de stad, o. m. als burgervader. De plechtigheid werd opgeluisterd door Thebaanse trompetten die vanop het Gerard Duivelsteen gekende Vlaamse liederen ten gehore brachten.

Ondertussen trok een indrukwekkende stoet van op de Vrijdagmarkt door gans de stad en kwam rond half twaalf, bij het beëindigen van de toespraken, op het Bauwensplein toe. Ze werd voorafgegaan door een groep kinderen in bonte klederdracht en was opgesplitst in drie grote delen. Het eerste stelde de vlasnijverheid voor (met onder meer de verschillende Vlaamse steden en de belangrijke rivieren waar deze industrie beoefend werd, de vreemde landen vanwaar men vlas invoerde en de verschillende bewerkingen van het vlas), het tweede beeldde de katoenindustrie uit (met de landen waaruit men katoen invoerde, de verschillende bewerkingen van het katoen en het schip waarmee Lieven Bauwens het spintuig naar Gent oversmokkelde) en het derde de metaalnijverheid (met het modelmaken, een gieterij en een atelier). De optocht werd afgesloten met een triomfwagen die de hulde van Gent aan haar grote burger symboliseerde : meisjes met palmen in de Gentse kleuren omringden het borstbeeld van Bauwens en legden er bloemen bij neer 21/.

De medaille

De aanwezige familieleden en prominenten ontvingen een herinneringsmedaille, die ditmaal tijdens de plechtigheid zelf werd overhandigd. Het was slechts een klein hangertje met een reeds lang bestaande standaardvoorzijde 22/. Vermits de keerzijde alleen uit tekst bestaat moest dus geen kunstenaar ingeschakeld worden. Het is dan ook niet te verwonderen dat over de productie van deze medaille geen gegevens bewaard zijn gebleven.

Vz. De Gentse maagd zit in driekwart vooraanzicht naar rechts ; ze draagt een lang gewaad met pofmouwen en een muurkroon ; links van haar steunt een naar rechts gewende leeuw met zijn voorpoten op haar rechterbeen ; in haar rechterhand houdt ze een speer waaraan een lange wimpel is bevestigd met het opschrift S.P.Q.G. ; haar linkerarm rust op een groot wapenschild met een naar links klimmende leeuw ; rechts van het schild liggen boeken, een wereldbol en een lauwerkranen op de grond ; op de achtergrond, achter een afsluiting, ziet men in de verte de Gentse torens en fabrieksschouwen ; in de afsnede, LEMAIRE

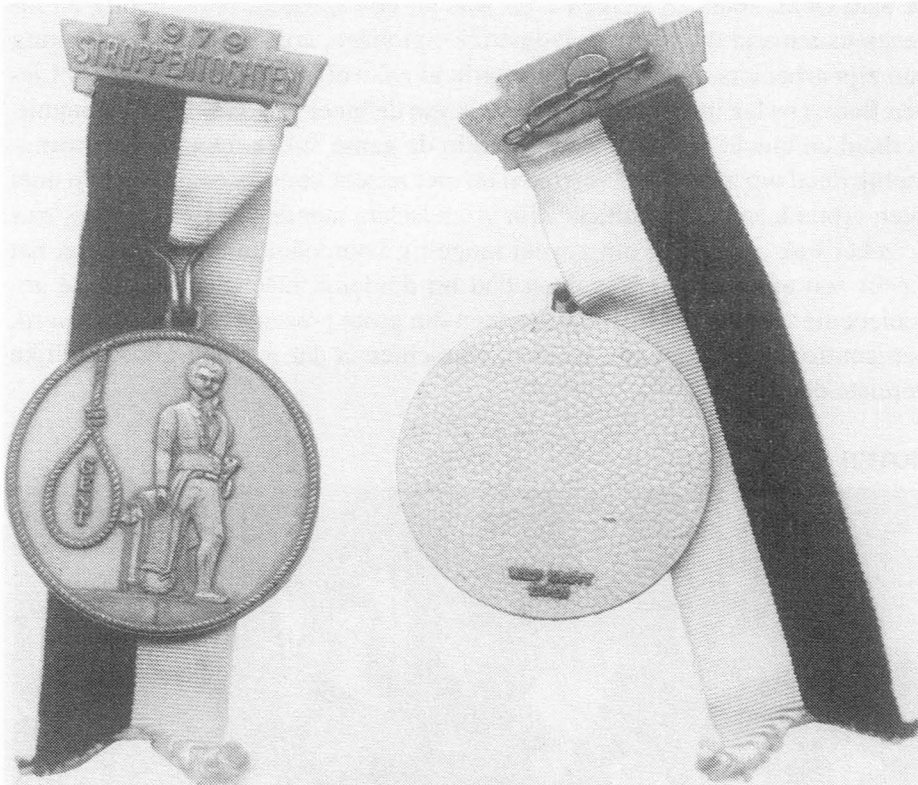
Kz. STAD GENT / —.— / HERDENKINGSFEESTEN / LIEVEN BAUWENS / FÊTES COMMÉMORATIVES / ——— / 23 - 7 - 1922 / —.— / VILLE DE GAND (de eerste en de laatste regel volgen de boord) ; rondom, een effen boord.

Rond met boogvormig draagoog en ring - 12.00 h.

Koper - 27,4 mm Ø - 9,65 g - verzameling H. Taymans.

De Stroppentochten van 1979

In het begin van de jaren zeventig werd te Gent de Gilde van de Stroppendragers opgericht. Ieder jaar, tijdens de Gentse feesten, hernemen ze de boetetocht welke de Gentenaars door Keizer Karel werd opgelegd, compleet met boetekleed, strop en op blote voeten. De eerste twaalf jaren van hun bestaan werd door de gilde een penning uitgegeven waarop telkens een ander Gents standbeeld werd afgebeeld. In 1979 was het beeld van Lieven Bauwens aan de beurt.

Vz. Het standbeeld van Bauwens, in driekwart vooraanzicht naar rechts ; van de sokkel is slechts een klein gedeelte vereenvoudigd weergegeven ; de boord wordt gevormd door een touw waarvan het uiteinde links van het beeld als een strop naar beneden hangt ; in de strop, G / E / N / T

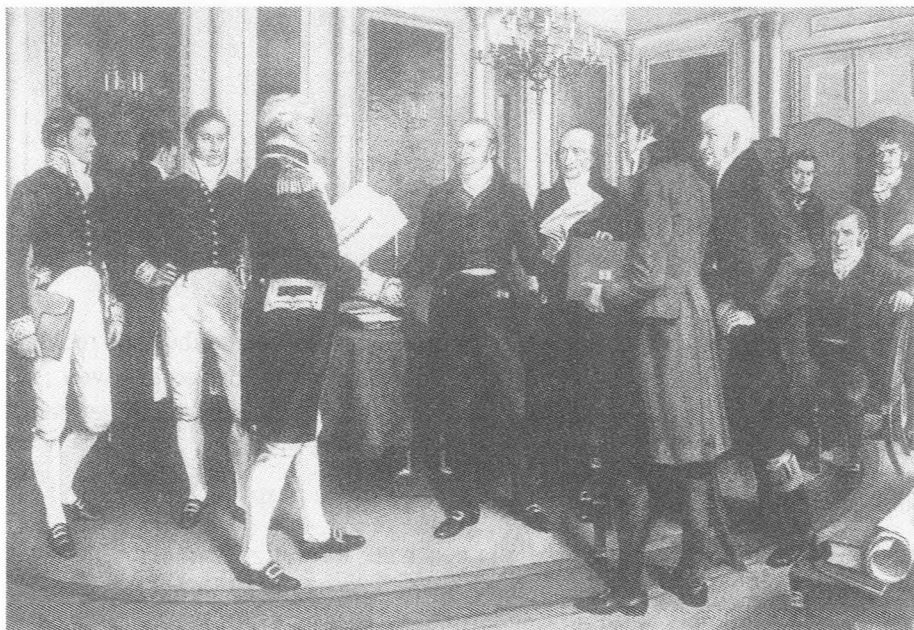
Kz. Korrelig veld ; onderaan, WILLY KRAFFT / EUPEN

Rond met rechthoekig draagoog. Via een haak bevestigd aan een zwart/wit lint ; dit lint hangt aan een baar met op de voorzijde 1979 / STROPPENTOCHTEN en op de keerzijde een veiligheidsspeld - 12.00 h. Verzilverde gietlegering - 50 mm Θ - verzameling J. Schoone.

CONCLUSIE

Toen Pirenne en consoorten in de tweede helft van de negentiende eeuw onze “vaderlandse geschiedenis” in mekaar draaiden, hingen ze die op aan historische figuren (zoals Breydel, De Coninck, Van Artevelde, en ook Bauwens). Ze werden voorgesteld als nationale helden door hun goede verwezenlijkingen dik in de verf te zetten en de rest weg te moffelen. Was Lieven Bauwens een grote weldoener die op een onbaatzuchtige manier voorspoed bracht aan de stad Gent, zoals zij stelden ? Of was hij een spilziek, pralzuchtig en incestueus iemand die zich via industriële spionage, collaboratie en uitbuiting van zijn arbeiders opwerkte ? De waarheid zal wel in het midden liggen. Lieven Bauwens lag inderdaad aan de basis van de bloei van de Gentse katoennijverheid en bracht daardoor voorspoed in de ganse streek. Dat hij dit voornamelijk deed om zichzelf te verrijken en niet zozeer voor de gemeenschap doet geen afbreuk aan het resultaat. Zijn vriendschap met de Franse bezetters was er zeker ook op gericht om zoveel mogelijk voordelen te bekomen ; dat het slecht zou aflopen met Napoleon had hij duidelijk niet voorzien. In de geschiedenis zien we dikwijls dat mannen die grote prestaties hebben geleverd, een controversieel karakter hadden. Misschien is dat wel een noodzakelijke vereiste daartoe !

NOTEN

Schilderij van Sir Amedee Forestier van de onderhandelaars van de Vrede van Gent, naar portretten van P. Van Huffel.

1/ In deze spiegelzaal werd in 1814 de “Vrede van Gent” ondertekend die een einde maakte aan de onafhankelijkheidsoorlog van de Verenigde Staten van Amerika met Engeland. Van deze belangrijke historische locatie is niets meer bewaard gebleven.

2/ Deze Napoleon-trap is nog steeds aanwezig in het voormalig kartuizerklooster, dat nu dienst doet als de psychiatrische instelling “Huize Sint-Jan de Deo”. Het beeld van de Egyptische godin in de nis bovenaan de trap is echter vervangen door een Mariabeeld. In de gerestaureerde kapel is een klein museum ingericht over de geschiedenis van het gebouw, dat samen met de trap kan bezocht worden (E.BOERRIGTER..., *Op. cit.*, nr. 71, blz. 45).

3/ Deze Napoleon De Pauw (1800-1859) werd later advocaat en professor aan de Gentse Universiteit. Als Gents schepen van openbare werken zorgde hij voor stadsvernieuwing en uitbreiding van de haven.

4/ Mary was afkomstig uit Ashton bij Manchester. Ze was de dochter van James Kenyon, die Bauwens had meegebracht na zijn verblijf in Engeland en die het tot directeur van de spinnerij in het Kartuizersklooster had gebracht.

5/ Hetzelfde familielid stond ook model voor een schilderij van Felix Cogen (St-Niklaas, 1838 - Brussel, 1907) met Lieven Bauwens als burgemeester van Gent. Dit werk bevindt zich in het Legermuseum te Brussel en een copie ervan hangt in het Gents stadhuis. In Bauwens' voormalige woonst in de Meerhem, waar toen de broeders van Sint-Jan de Deo hun intrek hadden genomen, hing nochtans al die tijd een eigentijds portret van de kunstenaar De Buck - Van der Waerde, dat enkele jaren later door de broeders werd verkocht aan baron Ch. van Pottelsberghe de la Potterie, een familielid van Bauwens.

6/ Dit gebeurde door de gekende firma “ *Compagnie des Bronzes* “, gevestigd in de rue d'Assaut 22 te Brussel (Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, briefwisseling met het stadsbestuur).

7/ Stadsarchief Gent, reeks V, nr.367, brief van het Gentse stadsbestuur aan het Gemeentebestuur van Dendermonde met een overzicht van de kosten en subsidies aangaande het beeld van Bauwens.

8/ De sokkel van het standbeeld werd vervaardigd door de firma Philippe Stock, Hoogstraat 84 te Gent. Hij kostte 2.929,78 frank, waarvan 2.390,11 frank voor de sokkel zelf, en 139,67 frank voor het transport en de montage van het beeld (Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, facturen dd. 1 augustus 1885).

9/ Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, overzicht van het programma van de stoet.

10/ Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, proces-verbaal aangaande dit incident.

11/ De muziek werd gecomponeerd door Karel Miry en de tekst was van de hand van Leopold Devreese (Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, overzicht van het programma).

12/ Het was de kaardenfabriek “Ets. Prayon de Pauw”, die in 1804 werd gesticht door Lieven Bauwens en Bernard De Pauw en die achtereenvolgens bestuurd werd door Bernard De Pauw (1776-1837), Napoleon-Lieven-Bernard De Pauw (1800-1859), Alphonse-Joseph Prayon (1823-1917), Robert-Alphonse Prayon (1879-1933) en Robert Desprechins (A.DESPRECHINS, *op.cit.*, blz. 56).

13/ Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, overzicht van de diverse manifestaties van de Gala-avond.

14/ Victor Lemaire werd geboren te Gent op 5 februari 1826 en overleed te Gentbrugge op 27 september 1905. Hij werd op zeer jonge leeftijd tewerkgesteld bij een edelsmid. Later volgde hij teken- en beeldhouwlessen aan de Gentse Koninklijke Academie.

15/ Deze prijs van 800 frank voor de levering van de stempels van voor- en keerzijde was niet zo exorbitant, vermits Jourdain (weliswaar 28 jaar later, in 1913) 500 frank ontving voor het plaasteren model van de éézijdige plaketafel van het standbeeld van de gebroeders Van Eyck. De stempel moest dan nog door een medailleursfirma vervaardigd worden (E. WUYTS, *Wereldtentoonstelling Gent 1913 in metaal vereeuwigd*, Gent, 2000, p. 108).

16/ Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, overzicht van de details van de gemaakte kosten.

17/ Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, begeleidende brief.

18/ De lijst van alle personen en verenigingen die een exemplaar hebben gekregen is bewaard gebleven (Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, overzichtslijst op naam).

19/ Volgens de *Médailles Historiques de Belgique, Tome I, 1869-1890*, blz. 165, werden twee zilveren exemplaren vervaardigd. Dit is in tegenspraak met wat het stadsbestuur beweert in haar brief die de zilveren penning aan de Maatschappij der Gedecoreerden van Nijverheid, Land- en Hovingbouw begeleidde: "Le Collège a cru devoir vous donner une marque spéciale de sa reconnaissance en faisant frapper à votre intention une unique exemplaire en argent de la médaille commémorative." (Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 367, begeleidende brief van het Stadsbestuur aan de vereniging).

20/ Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 172, nota's van het Stadsbestuur.

21/ Het verloop van deze feesten en van de stoet is gebaseerd op de verslaggeving dienaangaande in de "*Gazette van Gent*" van 24 & 25 juli 1922.

22/ Dit voorzijdtype, met een weergave van de Gentse maagd door Victor Lemaire, werd reeds sinds 1881 door de stad Gent gebruikt bij diverse gelegenheden.

BIBLIOGRAFIE

F. ALVIN, *Victor Lemaire, graveur en médailles*, in *La Gazette Numismatique*, IX, nr. 5-6, p. 77-96.

E. BOERRIGTER & J. DE GRAUWE, *Meerhem, toen en nu*, Gent, 1991.

P. CLAEYS, *Les Médailles Gantoises Modernes 1792-1892*, Gent, 1909, blz. 340-341.

A. DESPRECHINS, *Liévin Bauwens et sa famille*, Brugge, 1954.

A. DESPRETZ, *Academia Gandavensis in Nummis*, Gent, 1997.

A. ELOY, V. MEILLANDER, F. VAN BOST & R. VAN DE WALLE, *Gentse Penningen 1780-1980*, Gent, 1989, blz. 84, nr. C33.2.

K. HAERENS, *Standbeelden van Gent*, Gent, 1977.

J.E. NEVE DE MERVIGNIES, *Gand sous la domination française 1792-1814*, Gent, 1927.

A. BRICHAUT, G. CUMONT, A. DE WITTE & C. PICQUE, *Médailles Historiques de Belgique, Tome I, 1869-1890*.

H. TAYMANS

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 58

Op 1 Maart 1898 stelde Louis Maeterlinck in de rubriek "Schilderijen - Museum voor Schilderijen, n° 48 - XVIIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Visioen van de Heilige Maria Magdalena van Pazzi, door Théodore Boeyermans.

Christus, nederdalend uit de hemel, biedt een hart aan de heilige in extase.

Zij is geknield, gekeerd naar links en een engel ondersteunt haar.

Rechts ziet men een martelaar karmeliet, eveneens geknield.

Achter hem draagt de Heilige Theresia een kruisbeeld en andere attributen.

In het bovendeeel van het doek zijn God de Vader, de Heilige Geest en een groep engelen afgebeeld, en, een beetje lager de Maagd die de hemel toont.

Figuren op natuurlijke grootte. H. 3,18 m. L: 2,14 m. Doek.

Dit doek wordt in de *Dictionnaire des peintures* van Siret vermeld als een van de beste scheppingen van de meester.

Het is afkomstig van het gewezen klooster van de Geschoeide Karmelieten in Gent.

Het draagt het Nr. 48 in de nieuwe Museuminventaris opgesteld door de huidige conservator.

Théodore Boeyermans werd in Antwerpen geboren in 1620 en stierf er in 1677 volgens de enen, in 1678 volgens de anderen.

Men weet niet zeker of hij leerling was van Rubens of van Van Dyck. In alle geval kon hij een eigen originaliteit creëren en indien men van hem geen echte meesterwerken kent, bezat hij daarentegen het niet zo veel voorkomend geluk zich altijd op een zekere hoogte te kunnen houden.

Hij was in 1654 als vrijmeester opgenomen in de St-Lucasgilde in Antwerpen.

Hij is gekwalificeerd als licentiaat, wat ons toelaat te veronderstellen dat hij aanvankelijk niet de kunstrichting zou uitgaan, wat zijn late opname in St-Lucas uitlegt.

Cf. A.P. SUNAERT, *Catalogue descriptif du Musée de la ville de Gand* (Gent, 1870).

De bijgaande afbeelding op de fiche leende zich niet tot reproductie.

VAN NUTTIGE, RARE EN KODDIGE GENTSE ALMANAKKEN

Onderstaand artikel werd door Pierre Kluyckens geschreven in December 1959.

Terwijl onze muurkalenders elk jaar aan luxe winnen en sommigen er zelfs heel keurig uitzien met hun kleurreproducties van bekende meesterwerken, en de koude, prozaïsche bureelkalenders, genre “Belgische Staat” hebben verdrongen, is het integendeel met onze almanakken maar triestig gesteld en men mag gerust schrijven dat het een “nationale industrie” is die stilaan aan ‘t uitsterven is. Op uitzondering na van de vermaarde Snoeck-almanak die het sedert meer dan een halve eeuw volhoudt en de traditie van de oude volksalmanakken die tot voor een paar jaren een onmisbaar attribuut van het huishouden waren, voortzet, slaan de almanakken op de drempel van het jaar des Heren 1960, maar pover figuur.

De inhoud van de almanak, mengsel van nuttige, volkse en vrolijke wenken, schijnt de moderne mens niet meer te boeien.

Hij neemt vrede met een kleine, nuchtere zakagenda met zo weinig mogelijk geschreven tekst en zoveel mogelijk witte ruimte en voor elke dag van het jaar een vol blaadje waar van 8 tot 24 u, elk half uurtje over een stippellijn beschikt om de zaken, afspraken en bezoeken op te vangen.

Heiligen- en feestdagen hebben weinig of geen belang meer; men tekent nog enkel de “rustdagen” en de dagen van betaald en onbetaald verlof aan, en op de voorpagina vullen wij met de grootste ernst onze “maatschappelijke fiche” in, die als de weerspiegeling is van ons modern leven: nummer van telefoon, eenzelvegeheidskaart, van paspoort, van postrekening, bankrekening, spoor- of tramabonnement. Aldus geëtiketteerd en genummerd gaan wij het nieuwe jaar in...

Onze oude almanakken waren nu precies geen herdruk van de Evangeliën met hun weervoorspellingen en profetieën, en de gezegden “Liegen als een almanak” en “Almanak, leugenzak” waren niet volledig van grond ontbloot, doch wat voorspellen ons het N.I.R. en T.V.?

Die volksalmanakken die met duizende exemplaren werden verkocht, zijn bijna zo oud als de boekdrukkunst zelve en wij zien dat het de waarzeggers, kwakzalvers en ook geneesheren waren die er het eerst de hand op legden. Alras kwamen ook bijdragen over letterkunde, geschiedenis en zelfs grappige verhalen een plaats opeisen naast de eigenlijke kalender, de voorspellingen, geneeskundige raadgevingen en astrologische profetieën. Zelfs de politiek, het hekeldicht, de satire poogden samen met de stambomen van de regerende vorstenhuizen, de jaarmarkten en andere nuttige wenken, het volume wat te ver-

dikken, zodat de almanakken na enkele jaren de familiale encyclopedie werden.

Wanneer de boer in de laatste dagen van december naar de markt trok keerde hij naar zijn dorp terug met een almanak die men dan 's avonds bij de haard las en waarin men tussen de spreuken en gezegden in, zocht naar het gepaste ogenblik van het jaar om te zaaïen en te maaïen: het was ook de almanak die men opensloeg wanneer een kind koorts had, die het verliefde meisje raadpleegde om te weten wat de sterren voorspelden, het was de almanak die de juiste datum van markt, foer of kermis aangaf en het was met dit eigenaardig proza vol naïeveteit, bijgeloof en kwakzalverij dat men verhalen voor de lange winteravonden voorbereidde.

Nostradamus, Aladijn, Laensberg en de profeten van het Oud Testament vormden er de redactieploeg met de sterrenwichelaars, de onfeilbare genezers en de aangename vertellers van mooie legenden. Het is trouwens in die volksalmanakken die in elk huisgezin binnendrongen dat de legenden, het bijgeloof en de keukenremedies zich nog lange jaren konden overleven. "Hebt U tandpijn? Sla een nagel in een oude muur, en de pijn zal verdwijnen"!

Er waren eenvoudige, goedkope almanakken, er waren er ook die smaakvol geïllustreerd waren, met mooie romantische prenten en omslagen, er waren er voor de dorpsmensen, de stadsbewoners, de vrijers of de soldaten, op mooi of grof papier, met vergulde snee of bleekblauwe kaften doch allen waren, wat de inhoud betreft, op dezelfde leest geschoeid.

Gent kon natuurlijk in dit domein van folklore en volkse literatuur niet achterblijven en wij zien de almanakken dan ook van bij het begin in de Arteveldestad floreren.

Een van de oudsten was wel de "Nieuwe Almanach curieux en util voor 't jaar MDCCLXX ofte den getrouwen weg-wijzer der stad Gend, soo voor vremdelingen als voor de Inwonders der selve stad" die voor het eerst in 1770 bij Philippe Gimblet, boekdrukker, op de Koornmarkt verscheen en het anderhalve eeuw lang uithield onder verschillende benamingen waarvan de laatste, de "Wegwijzer" de meest gekende is. Het is de "nuttige" almanak die allerlei gegevens inhoudt en meteen een "indicateur" is van alle beroepen, stielen en administratieve gegevens.

De Gentenaren konden echter moeilijk vrede nemen met een almanak die hen te dor en te ernstig scheen en te weinig ontspannende lectuur bood.

De Snoeckalmanak zou in die leemte voorzien. Hij verscheen voor de eerste maal op 1 Januari 1807 in 24° formaat, oorspronkelijk onder de titel "Stuyvers almanak" doch veranderde ettelijke malen van naam: "Kluchtige almanach", "Dobbelen Gendschen Almanach", "Nieuwen Almanach", "Klucht- en Lied-

kensalmanach”, “Vier cents Almanach” en sedert 1828 “Snoeck Alamach”; volledig in de traditie van de volkse almanakken die toen overal in Europa verschenen.

Maar naast die traditionele, volkse almanakken, zijn er ook te Gent een paar koddige en zelfs groteske almanakken verschenen, oorspronkelijke vondsten of steegjesliteratuur, die natuurlijk heel wat succes oogstten. In die laatste categorie vermelden wij vooral de fameuze almanak voor 1825 “De Gendsche Kwasten” waarvan de inhoud “door een rechtzinnig dobbel-uytzet-vat gezo-gen is, door verscheydene kwestige concepten, gedistileerd van nuchtere uyt-zet-dampen à la double, ende garafineert in een versgemolken pint koey-melk”! Wij lezen er o.m. dat 1825 het 426e jaar is na het eerste zouten van de vis, het 319e na de eerste kalkoenen in Nederland, het 263e na het opkomen van de vertugadins, het 144e na het opkomen van de stenen tabak-pijpen, het 69e jaar na het opkomen van de “parapluijes”, het 35e na het opkomen van de horloges à la Figaro, het 23e “na het opkomen van de grote broeken en bretels” en het eerste na het opkomen van de “strooien hoeden”.

In 1822 verscheen te Gent een zeer curieuze almanak, de “Nieuwen koddigen Almanach of Aenwijzer der Gendsche estaminéen, gevende een estaminée per dag voor 1822; verrijkt met een kortbondig verhael der Gends-kermessen van 1821 en geestige mengelingen van alle slag”.

Voor de liefhebbers van herbergen was het natuurlijk een goede zaak want er zijn er 365 verschillende voor het jaar aangegeven, van het “Gouden Zulleken” tot de “Plaisanten Gentenaere”, en bovendien voor elke maand, een goede raad:

januari: In deze Maend is het raedzaam uytzet op te doen;

februari: Men brauwt in deze Maent extra goede Faro;

maart: Den Lambiek is in deze maend ten beste;

juni: Met de warmte is Gaversch ten beste.

De maangestalten zijn op zeer originele wijze aangegeven en afgebeeld door “Nieuwe Liter, eerste qwart liter, volle liter en laetste qwart liter”!

In dezelfde trant doch in een ander domein verscheen in 1830 de “Nuttigen Almanach”, verzameling van belangrijke stukken; verrijkt met eene fabriek per dag; of Almanach der Gendsche nijverheid voor het jaar 1830”.

Hij draagt als ondertitel: “Eer aan onze stad. Eer aan het Manchester der Nederlanden” wat geenszins overdreven voorkwam, daar Gent toen niet minder dan 6 katoenspinnerijen en 49 katoenweverijen telde.

In de reeks curieuze almanakken die bijna allen ten tijde van het Hollands Bewind, tussen 1815 en 1830 verschenen, verdient zeker “De dobbele Scha-

pers Almanak voor het schrikkeljaar ons Heere Jesu Christi 1816” een aparte plaats. Hij is met mooie koperen kunstplaten versierd en draagt als ondertitel: “‘t Is waar, onze eeuw is vol van domme streken: Nietswaardig volk verspreidt zich wijd en zijd. Maar ‘ kwed nogtans, met al die zielsgebreken. Word eens, dees tijd den Goeden ouden tijd”!

Pretentieuzer luidt de voorrede: “Wij mogen verzekeren dat dit werksken het vermaekelijkste is dat tot hier toe in dit slach is uytgekomen”. Hij herinnert ook aan een Edict van 1626 dat o.m. bepaalde: “Almanaken moeten gedrukt worden met een correcte letter ende schoon pampier”.

Zoals alle schapersalmanakken voorspelt hij het weder voor alle dagen van het jaar: schoon, koel, vochtig, mistig, wind, sneeuw of bliksem, de eclipsen, de markten, de “Merkwaardige tijdstippen die een mensch in deze wereld dient te weten”, de “Prognosticatiën” over de twaelf maenden des jaers volgens Mathieu Laensberg, de Gedenkschriften uyt de oude tijden toen alles goedkoop was, en het onmisbaar verhaal dat een traan doet storten, nl. de Vryagie van Jellen en Mietje.

Een unicum in de verzameling van de Gentse almanakken is “den nieuwen volmoekten Gregoriaenschen Almanach, dienende voor een geheele eeuw, beginnende met het jaer ons Heere Jesuchristi 1801 en die zal eyndigen met het jaar 1900”. Hij kostte amper zeventien stuivers en half, wat toch goedkoop was indien men bedenkt dat men hem een eeuw lang kon gebruiken...

En inderdaad in tachtig bladzijden vinden wij alle mogelijke gegevens, kalenders, voorspellingen enz. voor gans de XIXe eeuw letterlijk in kleine tekst samengeperst: de “Tafel der verspringende feest-dagen voor 100 jaeren, een volledige kalender voor de eeuw, de maniere om de Nieuwe Maenen te vinden op alle maenden en jaeren, de sterrekundige waerheden, de Eclipsen voor 100 jaeren”, de voorspellingen voor elke maand en zulks een eeuw lang, de lijst van alle pausen, keizers en koningen, hertogen en graven, goeverneurs en landvoogden, van alle bisschoppen van Gent, Brugge, Antwerpen enz., van alle “Primussen” van de Leuvense Universiteit vanaf hare stichting, van de voorzitters van de Raad van Vlaanderen, de juiste waarde en de omzetting van alle Europese munten, een volledige beschrijving van Gent en dat alles voor de prijs die wij thans betalen voor de kleinste en goedkoopste zakagenda...

Pierre KLUYSKENS

1842: VIERLING TE GENT

Tweelingen waren in het verleden en zijn ook vandaag niet echt uitzonderlijk (1,5 à 2 % van het totaal aantal geboorten). Meerlingen van meer dan twee kinderen waren dat wel... zeker in perioden dat de vruchtbaarheidsbehandelingen voor vrouwen nog niet bestonden. Zo'n uitzonderlijke gebeurtenis viel Gent te beurt in 1842.

Te Gent werden in de 19e eeuw jaarlijks gemiddeld iets minder dan 4.000 kinderen geboren.

Dat maakt op honderd jaar ongeveer 350 à 400.000 geboorten. Het lijkt ons niet onwaarschijnlijk dat de vierling van 1842 zo niet de enige dan toch een van de zeldzame is geweest die tussen 1800 en 1900 in onze stad ter wereld is gekomen.

Ter vergelijking enkele recente cijfers

- In 1994 werden in België 1.854 tweelingen en 68 drielingen geboren en waren er 2 bevallingen van vierlingen of meer.
- In 1997 zijn in de USA 3.880.894 kinderen levend ter wereld gekomen. Daarvan maakten er 104.134 deel uit van een tweeling (dus 52.067 tweelingen), 6.147 van een drieling (2.049), 508 van een vierling (127) en 79 van een vijfeling of meer (14).
- In de afgelopen kwart eeuw verdrievoudigde het aantal geboorten van meerlingen in de jaren tachtig en verviervoudigde dat aantal in de jaren negentig. Het grootste deel van deze stijging kan toegeschreven worden aan de vruchtbaarheidsbehandelingen en de oudere leeftijd van de moeder. Meer dan 9 op 10 meerlingen zijn vroeggeboorten (minder dan 37 weken dracht). Het gewicht van te vroeg geboren meerlingen ligt meer dan de helft lager van het gewicht van eenlingen. Het risico op overlijden van meerlingen ligt 12 keer hoger dan dat van eenlingen en wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door zwangerschaps- en ademhalingsproblemen en te laag gewicht bij de geboorte. 1 op 10 meerlingen overlijdt in zijn eerste levensjaar.

In 1842 werd te Gent een vierling geboren. Vier meisjes: Judoca, Joanna, Camilla en Catharina, die op 9 juli even over twaalf uur thuis werden geboren. Over het gewicht, de grootte of de gezondheidstoestand van de kinderen is niets bekend.

De ouders waren Joannes Livinus Braem, wever, geboren te Gent in 1799, en Maria Petronilla Van Damme, huisvrouw, geboren te Gent in 1804. Geen van beiden maakte deel uit van een meerling. Ze woonden in de Abeelstraat, evenals andere leden van de familie Braem.

Bij de geboorteaangifte waren de getuigen: Jacobus Braem, schoenmaker in

de Stovestraat; Jacobus Spilthooren, stokersknecht in de Abeelstraat; Petrus Bruyneel, schoenmaker in de Zakkenbandstraat en Paulus Van Damme, galonwever in de Korte Koestraat.

Meerlingen van meer dan twee kinderen hadden in de 19e eeuw hoe dan ook geen schijn van een kans te overleven. Dat lot was ook de Gentse meisjes beschoren. Joanna bezweek reeds drie uur na de geboorte, de drie andere meisjes overleden drie dagen later op 12 juli 1842.

Waren ze hondervijftig jaar later ter wereld gekomen dan waren hun levenskansen zeer waarschijnlijk groter geweest.

Daniël VAN RYSSEL

JAN VAN DEN EEDEN (Vervolg en slot)

In ons vorig nummer (p. 318) schreven wij dat de gepubliceerde tekst waarschijnlijk een vervolg kende. De reactie kwam onmiddellijk van onze vriend André Verbeke die de volledige artikelenreeks bezit. (Wat bezit hij niet?)

Daaruit blijkt het volgende: er zijn 4 artikels verschenen in "Het Zondagsblad" van respectievelijk 17-24-31 Maart en 7 April 1918.

Wat wij in ons vorig nummer publiceerden zijn de artikels verschenen op 17 en 24 Maart, maar er zit een hiaat in, namelijk, de tekst van de toespraak van Hendrik Conscience is langer dan het deel dat wij publiceerden.

Er volgt nu tot slot het 3e en 4e artikel.

Thans komen wij tot de tweede periode uit Jan Van den Eeden's kunstenaarsleven. Zijne studiereis in Italië en Duitschland had hem meer vertrouwd gemaakt met de gewrochten van vreemde meesters, en hij had zichzelf in de techniek zijner kunst meer en meer gevormd. Alhoewel zeer oorspronkelijk van opvatting en bewerking, onderging Van den Eeden toch den vreemden invloed en volgde hij inzonderheid de Wagneriaansche school. Het spoor daarvan vindt men in meer dan één zijner vervolgens voortgebrachte werken.

Van de liederen, na of tijdens zijn verblijf in de vreemde voortgebracht, kunnen wij noemen: *Mignon*, ballade, vertaald door Fl. Van Duyse, naar den oorspronkelijken tekst van Goethe; de romance *Souvenirs d'enfant*; Vuylsteke's *Lentezang*; de op Duitsche gedichten van Goethe en Lenau getoonzette liederen: *Abschied* en *An meine Guitarre*; *Kleine Bronnen*, van Vuylsteke; *de Toekomst*, *het Lied van de Ton*, *de Vlag der citadel*, *Voor Nederland*, *Vlaanderen*, *onze bruid*.

Een der bijzonderste gewrochten voor orkest en zang, die Van den Eeden in dien tijd schiep, is stellig het oratorio *Brutus*.

Wij herinneren ons nog persoonlijk de uitvoering van het eerste deel van dit werk te hebben bijgewoond in 1874.

Wij zeggen: eerste deel, omdat enkel dit deel uitgevoerd werd; of het in lateren tijd tot eene auditie van meerdere deelen kwam, durven wij niet verzekeren.

Brutus (eene episode uit de Romeinsche geschiedenis) werd uitgevoerd op een concert, dat enkel werken van Jan Van den Eeden bevatte. Het feest greep plaats in de groote zaal *Spiegelhove* (1).

Dit merkwaardig muziekfeest mocht, na zijne kunstreis terecht, als de "blijde wederkomst" van Jan Van den Eeden gelden.

Het *Volksbelang* van 4 April 1874, gewaagt van dit concert, en zegt nopens *Brutus*:

"Dit stuk, dat door hem (Van den Eeden) in Duitschland op Herder's gedicht geschreven werd en ter uitvoering in onze stad door den dichter Hiel in het Nederlandsch werd overgebracht, is door den heer Van den Eeden meesterlijk behandeld.

"De componist schildert ons de samenzwering tegen Cesar, die opkomt, zwelt en losbarst. Bij steeds klimmende stemmen en orkest weet de toondichter de toehoorders meer en meer belangstelling in te boezemen.

"De droom van Culpurnia, de vervloeking van Cassius, de scene tusschen Cassius en de overige samenzweerdere zijn in treffende tonen vertolkt. Het stuk sluit met een prachtige triomfmarsch, welke Rome de herstelling zijner vrijheid voerspelt."

Het symphonisch tafereel: *Suite d'orchestre*, dat eveneens ten gehoor werd gebracht, werd op eene prachtige wijze uitgevoerd. Hetzelfde gold voor het fragment der mis *Qui sedes*, voor orkest, koorzang en solo geschreven; de solo werd gezongen door den heer De Keghel, eersten tenor aan den Grooten Schouwburg van Gent.

"De Italiaansche volksmelodie, - duidt het *Volksbelang* in zijn bovengenoemd nummer aan, - op de eerste verzen van Tasso's "Verlost Jerusalem" werd door den heer Van den Eeden in Italië genoteerd en door hem op gelukkige wijze voor stemmen en orkest geschreven. De harmoniseering stemt met de melodie goed overeen, zonder dezelve te hinderen. Dit schoon en eigenaardig lied herinnert ons de oude Italiaansche school en wel namelijk het verbeterde aria van Stradella."

De liederen: *Lentezang*, *Kleine Bronnen*, *Abschied* en *An meine Guitarre* werden gezongen door mevr. Van Santen-Lepla, en de heeren De Keghel en Waejenberge, met begeleiding van den componist. (2)

Het feest eindigde met eene magistrale uitvoering van eene *Triomfmarsch*, die

voor de eerste maal te Berlijn op het programma was gekomen. Bij het wegsterven der laatste klanken, werd de toondichter geestdriftig toegejuicht en werden hem tal van kransen en bloemen geschonken als dank voor het reine kunstgenot en als hulde aan zijn talent. (3)

Zóó sloot dit heerlijk muziekfeest, waarvan wij, - na zoovele jaren - nog de levendige herinnering bewaard hebben.

Tot dezelfde periode van Van den Eeden's loopbaan behooren: de oratoria *Le Jugement dernier* en vooral *Jacoba van Beieren*, dat in de volgende jaren in verscheidene steden des lands; met Vlaamschen of Franschen tekst, werd uitgevoerd. *De Slavenmarsch*, een karakteristiek orkeststuk, dat meer dan eens tijdens de concerten op den Kouter te Gent ten gehoor kwam, kan mede tot hetzelfde tijdstip worden gerekend.

Ook de rijkgekleurde symphonie *De Geuzenstrijd der XVIe eeuw*, die tijdens de feesten ter herinnering der Gentsche Pacificatie, in 1876, in het Casino werd uitgevoerd, en nadien, in 1885, in den Grooten Schouwburg nogmaals de eer eener auditie genoot, mag, in breede lijnen, als het slotwerk dezer periode worden beschouwd.

Tot de laatste periode behoort het volgende:

Vanaf 1878 tot aan zijn overlijden, in 1917, was Jan Van den Eeden bestuurder der muziekschool van Bergen, en gedurende deze lange tijdruimte zagen wij, voor zoo ver wij althans weten, hem niet meer op Vlaamsch kunstgebied werkzaam. Deze vaststelling hebben wij meermalen en met spijt herhaald.

De oorzaak van dit alles lag wellicht niet ten volle aan den toondichter zelf, maar wel aan de stoffelijke omstandigheden des levens, die hem, om den broode, bovengenoemde betrekking te Bergen deden aanvaarden. Maar bij velen staat het vast, dat Jan Van den Eeden, door zijn heengaan uit Gent, door zijn niet meer meeleven in de muzikale beweging zijner geboortestad en het niet meer voortbrengen van Vlaamsche gewrochten, te Gent de vervreemding zijner tijdgenooten en de onbekendheid van het jongere geslacht op zich trok en dat bijgevolg zijne populariteit uit vroegere, schoone dagen, zeer verminderde.

Jan Van den Eeden schreef tijdens zijn verblijf te Bergen twee Fransche tooneelwerken van grooten omvang: *Numance* en *Rena*, beide groot-operas, waarvan vooral het eerste te Brussel en te Antwerpen veel bijval mocht inoogsten.

Bij verder opzoeken troffen wij nog verscheidene werken aan door den Gentschen componist geschreven, waaronder: een *Scherzo symphonie*, - *Judith*, lyrisch tafereel, - *Les Couronnes*, koorzang, - *Sonate- Offertoire* (voor orgel), - Vier *Preludiums* (voor orgel), en eenige klavierstukken.

Bij de inhuldiging van het gedenkteeken, te Antwerpen opgericht ter eere van den componist Albert Grisar, voerde men eene gelegenheidskantate uit, door

Jan Van den Eeden getoondicht. En toevallig vonden wij in het werk: *Nouvelles Chansons et Poésies* van den Waalschen volksdichter Antoine Clesse (4), dat in 1888 verscheen, twee stukken: *Berceuse* en *Toast*, door Jan Van den Eeden getoondicht. De muziek ervan bevindt zich in Clesse's boek.

Jan Van den Eeden overleed te Bergen in de eerste dagen der maand April 1917, en had aldus den ouderdom van 75 jaar bereikt.

Eenige dagen voor zijn afsterven, bestuurde hij nog te Charleroi de uitvoering van zijn oratorium *Jacoba van Beieren*, in den Franschen tekst.

Onder oogpunt van eigen kunst worden zij, die er als voorstanders van doorgaan, veelal het verwijt aangewreven, zich in een engen kring te bewegen, die zich niet verder uitstrekt dan tot aan de grenzen van het Vlaamsche land.

Deze dwaling is, ongelukkiglijk, te veel verspreid en door velen zonder nadenken als gegrond aangenomen: maar de beweringen, welke men aanhaalt, om deze dwaling een schijn van echtheid te geven, blijken ons nochtans licht te weerleggen.

Eene nadere, persoonlijke verklaring zal niet onnoodig zijn; want nu wij juist op deze plaats in dien zin beschouwingen maken, bij het niet verder meegaan in de Vlaamsche muziekkunst door Jan Van den Eeden, zou men licht kunnen denken, dat wij tegenstrevers zijn van kunstwerk, in vreemde taal geschreven, en wij ons tegenover Jan Van den Eeden antipathiek aanstellen of hem zelfs niet meer tot de onzen zouden rekenen.

Niets is minder waar. 't Is eene verkeerde- wij zegden bijna een valsche- voorstelling der feiten, welke men in vele gevallen aanwendt om de voorstanders van eigen taal en kunst als vijanden te doen doorgaan van alles wat niet tot het Vlaamsch domein behoort.

Wanneer wij het betreuren, dat Jan Van den Eeden niet méér Vlaamsche werken voortbracht en nadien onder anderen invloed geraakte, kan zulks geen hoegenaamden grond tot veronderstellen geven, alsof wij daarom Van den Eeden niet als een meester zouden huldigen.

Jan Van den Eeden was een schoon figuur in de kunst; en was of bleef hij op Vlaamsch kunstgebied niet wat men van hem in vroegere jaren zoo vurig had gewenscht en gehoopt, dan toch mogen wij zonder aarzelen zeggen, dat zijn naam in de Kunstwereld in aanzien stond om de puike gewrochten, welke hij schiep.

In onze kunstopvatting bestaat geene engheid van denken of bekrompen nationalisme. Het Vlaamsch kunstprinciep, dat wij aankleven, omdat het zoo dicht bij de geestesontwikkeling van ons volk staat, hindert ons volstrekt niet onze blikken verder te richten om met de noodige waardeering te bestatigen, wat over de grenzen van ons land op kunstgebied wordt voortgebracht, of om bijvoorbeeld, de opvoering van vreemde operas bij te wonen en ze toe te juichen, waar het verdiend is.

Vereeren wij onze kunst en onze kunstenaars, wij weigeren daarom onze belangstelling niet aan de gewrochten van buitenlandsche meesters. Maar, wanneer er onder de zon plaats is voor uitheemsche kunst, dan schijnt het ons maar billijk, dat ook de degelijke Vlaamsche kunst hare rechtmatige plaats bekomt, en ze de weldoende warmte van de zon geniet.

Wat eischen de verstandige voorstanders van eigen kunst immers meer? Hoegenaamd niets! 't Is een recht dat tot de eigendomlijkheid van het volk behoort, een middel tot het verhoogen van het kunstgevoel der massa en het opwekken harer belangstelling in eigen schoon.

Wie eert een kind het meest, zijne moeder of eene vreemde? Zijne moeder! Zóó handelen wij op kunstgebied ook: eerst onze eigen kunst, daarna de vreemde.

Wij willen op dit terrein den rechten weg opgaan, maar wij willen ook geen Chineeschen muur rondom ons bouwen, die ons afscheidt van de geestesvoortbrengselen van andere natiën. Integendeel, want wie de kunst waarlijk lief heeft, ziet niet wie ze voortbracht, landgenoot of vreemdeling, en daarom hebben wij, naast onze sympathie voor eigen kunst, ook een open oog en hart voor de gewrochten van vreemde kunstenaars.

Dit is en blijft ons innig gevoelen.

"Weest u zelve!" heeft men eens de strijders voor het bevorderen der kunstontwikkeling en de veredeling van het schoonheidsgevoel bij ons volk toegevoepen. Wij antwoorden daarop met enkele woorden: "Wij willen op kunstgebied ons zelve blijven!"

Is Jan Van den Eeden nu eenmaal van deze richting afgeweken en er zelfs in zijnen langen levensloop niet meer terug ingetreden, dit vermindert in niets de waarde zijns talents. De werken, welke hij op Vlaamschen tekst schreef, -zonder zijne prachtige symphonie: *de Strijd der XVIe eeuw*, -volstaan ruim genoeg om hem, zooals wij reeds zegden, als een schoon figuur in de kunst te beschouwen, en waardig in de rij onzer verdwenen verdienstelijke toondichters te worden geplaatst.

Maar, tot de jongeren roepen wij op onze beurt: "Weest u zelve!"

Misprijst de waarde der taal of de grootheid der kunst van vreemden niet; doch, blijft in de eerste plaats dicht bij uw volk geschaard, waaruit ge zelve geboren zijt! Men kan het voorzeker een kunstenaar -onverschillig op welk gebied of in welke uitdrukking, -niet ten kwade duiden wanneer hij soms zijne inspiratie leent aan onderwerpen vreemd aan eigen leven of verleden, omdat de vrijheid van handelen en denken door niets mag gestremd worden. Doch, wanneer die kunstenaar zijn scheppingskracht weigert tot het uitbeelden van eigen schoonheid en van eigen grootheid, dan is hij af te keuren en op de rechte baan terug te wijzen.

En die rechte baan ligt diep in ons eigen volk, omdat daar de zending van een

kunstenaar is; al leerend, de beelden van ons eigen heden of verleden uit te bijtelen of af te schilderen.

De kunstenaar, die anders handelt, wendt zich van het volk af en blijft tevens machteloos om de kunstkroon van den lande met een enkel parel te verrijken. Dit alles neerschrijvende, staan wij op een democratisch standpunt, omdat ons volk het meest den invloed der kunst noodig heeft. En hoe kan die invloed ten goede worden gebracht en hoe kan men hem weldoende in het hart en den geest der menigte storten, indien men niet de volkstaal gebruikt?

Die vraag stellen, is ze beantwoorden; indien men anders te werk ging, zou men nutteloozen arbeid verrichten, die geen loon medebrengt. Het ware zaaien in dorren, onvruchtbaren grond, waaruit geene planten opgroeien.

Kunstenaar zijn, beteekent zendeling van het goede en het schoone zijn, en wie op dien titel wil aanspraak maken, moet met liefde en overtuiging tot het volk gaan, omdat daar zooveel zaad van het goede en het schoone uit te strooien is!

Deze grootsche zending moet gevolgd en volbracht worden, want zij bevat den hoogstaanden eisch: Medewerken aan de geestelijke verheffing van het volk!

Weest door uw werk u zelven, dan wekt gij bij de menigte belangstelling en geestdrift op voor eigen kunst!

De adel die een kunstenaar in de ziel draagt, vereischt plichten, en een der eerste hiervan is: zich te wijden aan de verhooring van het artistiek gevoel en het begrip van den schoonheidszin bij zijne evenmensen!

Hiermede eindig ik de negende en laatste reeks mijner Kleine Studiën, aan de verdwenen toondichters gewijd, die Gent zag geboren worden of die er lange jaren ingeburgerd waren.

Wellicht zal men mij doen opmerken, dat ik de besproken kunstenaars niet naar zekere gewenschte rangschikking liet volgen. Mijn antwoord hierop is; dat ik deze verschillende bijdragen tot de geschiedenis van het muzikale leven te Gent, maar, om zoo te zeggen, schreef *au courant de la plume*, gelijk men in 't Fransch zegt, of naar gelang ik in het bezit kwam van de noodige inlichtingen, gegevens en documenten, aangaande een of ander te bespreken componist (5).

't Was dus niet opzettelijk of met zeker inzicht, dat ik zóó handelde. Overigens, het lag niet in mijne bedoeling, mijne geringe bevoegdheid op musicologisch gebied één stap te overschrijden; want mij als scheidsrechter aanstellen, om zoo maar naar eigen goeddunken de aangehaalde toondichters volgens talent, muzikale geleerdheid en voortbrengingskracht juist te beoordelen en ze te rangschikken, ging ik volstrekt niet doen. Zoo iets laat ik over aan mannen, die meer stem in het muzikaal... kapittel hebben dan ik.

Mijn doel was enkel, die meesters in de toonkunde bij het volk in herinnering te brengen en, in vluchtige trekken, over hun leven en werken te spreken. Ik hoop echter, door mijnen letterkundigen arbeid, den weetgierigen lezer wel eenig nut en genoegen te hebben verschaft; want het is mijne innige overtuiging geen onnuttig werk te hebben verricht, met het leven van verdwenen kunstenaars te vertellen en hunne geleverde gewrochten kenbaar te maken. Aan het volk zijne kunstenaars leeren kennen en waarden, aanzie ik als eene zeer schoone daad en tevens als een kunstbroederlijke plicht. Aan dien plicht, die mij overigens zeer aangenaam te vervullen was, ben ik steeds getrouw gebleven. Was mij de arbeid soms vrij lastig, toch vind ik de reinste voldoening en het schoonste loon in het besef, de beelden van heengegane toondichters in het hart en den geest van het volk te hebben heropgewekt. In het geheugen van het volk moeten de namen dier meesters der Kunst blijven voortleven, omdat ze voor de kunstontwikkeling en het bevorderen van het schoonheidsgevoel hunner evenmenschen de beste krachten huns talents ten pande stelden!

Emiel CALLANT

NOTEN

(1) De zaal *Spiegelhove* of *Spiegelhof*, zooals men nog in den volksmond hoort, is sinds jaren ten gronde afgebroken en vervangen door eene rij burgerswoningen. Deze zaal bevond zich bij het begin der Nieuwe Wandeling. Het gebouw ontleende zijn naam aan een leengoed, dat in de Middeleeuwen ter plaats stond en 't *goed ten Spiegelhove* heette.

Vandaar, als herinnering, de benaming: *Spiegelhofstraat*, welke men in den omtrek aantreft.

(2) Mevr. Van Santen-Lepla was in dien tijd eene der voornaamste concert-zangeressen, welke men te Gent telde.

Hare medehulp bij gewichtige muzikale uitvoeringen, werd hoog op prijs gesteld. Ook in de concerten der bijzonderste zangmaatschappijen werd zij om haar schoon talent immer warm toegejuicht. - De Kegel was tweemaal aan den Grooten Schouwburg verbonden; de eerste maal als lichten tenor, een paar jaren later trad hij op als "tenor mixte". Wij herinneren ons nog hem alsdan, onder andere, te hebben zien optreden, in *Lucie de Lammermoor*, *Faust*, en *La Favorite*. - Karel Waeyenberge, den populairen zanger, was toen in het volle bezit eener prachtige barytonstem en verwierf overal een welverdienden bijval. Hoevele componisten zijn er niet geweest, die den bijval hunner gewrochten in grooten deele aan de knappe vertolking van Karel Waeyenberge hebben te danken gehad!

(3) Bij de plechtige inhuldiging van den nieuwen Nederlandschen Schouwburg van Antwerpen, den 15 Oogst 1874, werd het oratorium-gedeelte *Brutus*, van Jan Van den Eeden, door de *Melomanen*, van Gent en het orkest der Antwerpsche muziekschool, onder de leiding van Peter Benoit uitgevoerd.

(4) Antoine Clesse was Hollander van geboorte. Hij zag het daglicht te 's Gravenhage, den 30 Mei 1816, en overleed te Bergen, den 9 Maart 1889. Antoine Clesse werd, om zijne talrijke volksgezangen, den Belgischen *Béranger* genoemd.

(5) Bij den aanvang dezer laatste studie haalde ik, terloops, den componist Emile Mathieu aan. Ziehier de werken welke deze op Vlaamschen tekst schreef: *Torquato Tasso's dood*, cantate;

Bij het Beekje, De Leeuwerik, In den Herfst, De eerste Kus, Zomernacht, Middernacht, liederen; *De Hei*, tweezang; *De Avond, Korenlied, Dondertorens, Oogsttijd*, koorgezangen. De cantaten *Freyhir, Le Hoyoux* en *Le Sorbier*, werden in het Vlaamsch vertaald, evenals *Richilde*, lyrisch drama, in vier bedrijven, en *La Bernoise*, comisch zangspel, in één bedrijf.

EEN BRIEF UIT GENT, 2 DAGEN NA HET UITBREKEN VAN DE EERSTE WERELDOORLOG

Gent, den 6 oogst 1914.

Beste Louis,

Dank dat gij in zulke moeilijke dagen ook nog eens aan ons gedacht hebt. Wij zouden u reeds enig nieuws gezonden hebben, maar ongelukkig we kenden uw adres niet. Maar zoeven vernam ik het van Marietje Caers.

Het zijn droevige vacantedagen die we nu doorbrengen nietwaar jongen.

Het is hier te Gent niet veel beter gesteld dan bij u geloof ik. Iedereen loopt hier, zooniet droevig, dan toch ziek en opgewonden. Georges behoudt in alle omstandigheden zijn kalmte natuurlijk, maar ik schiet ook hoor! Op Nr. 100!!! Het vertrek der soldaten heeft gansch de stad te been gebracht, en ware het niet dat allen er zoo erg onthutst en teneergeslagen uitzagen, men had kunnen denken dat het hier feest was, zoo'n menigte en drukte was er hier.

Enige spijtige voorvallen zijn hier gisteren en eergisteren gebeurd! De Kulmbach, het Hôtel du Télégraphe, de 3 Suisses, de Concorde zijn plat gelegd. Meerendeel door een hoop dwaze jongens van hoogstens 16 à 18 jaar. Ge kunt denken, wat een beroerte.

Als zulks gebeurde was er natuurlijk nergens politie of burgerwacht te bespeuren en zoo hebben de woestelingen ongestoord hun werk kunnen voortzetten! Na nader nieuws vernamen we dat het eigenlijk de schuld is van den waard uit Hôtel du Télégraphe.

Hij heeft, naar het schijnt, de Duitse vlag laten wapperen en dit heeft natuurlijk en met reden de woede van het volk gaande gemaakt. Mme uit de 3 Suisses heeft zich in de deurpost gesteld en het volk uitgejouwd, meer was niet noodig en geen wonder dus dat ook haar huis al rap bestormd werd. De baas uit "Cave de Munich" heeft vlug de belgische vlag laten uithangen, iets wat bijna aan alle huizen het geval is.

Hier en daar ziet men wonderbare opschriften zoals bvb. "Echt Belgisch huis", "Luitenant bij de Burgerwacht", "Leve België", "Geen Duitsch bier meer". Op de vensters van Ganda hangt: "Zuiver Belgische Maatschappij, Engelsch en Vlaamsch Bier en wat al meer!

De Duitse hotelhouders hebben, zoodra de bagarre begonnen is, de lichten

uitgedoofd en vertoonen zich niet meer. Bericht is gekomen dat alle drankhuizen om 10 u moeten gesloten zijn, waarschijnlijk om verdere moeilijkheden te vermijden.

Collin, uit den Brabantdam, is tot 1.000 fr. boete veroordeeld om zijn winkel gesloten te hebben en de prijzen der waren merklijk te verhoogen.

Bij het naar huis gaan hoorden wij vertellen dat een groep mannen en vrouwen op weg was om "De Kroon" en het "Varksken" te plunderen. Of dit gebeurd is weet ik niet, iets is zeker dat aan de St.P.Statie een tabakwinkel gansch gepluimd werd. Vele aanhoudingen zijn gedaan en verscheidene rijtuigen, de dieven vervoerende, trokken voorbij de Heuvelpoort begeleid door een peloton burgerwachten.

Café St-Pierre op de Vogelmarkt is aan de verwoesting ontsnapt en wordt door de "eerewacht" beschermd. De eerewacht te paard doortrekt de straten van het center, overal veel nieuwsgierigen lokkende.

De valsche berichten die hier toekomen hebben natuurlijk de bevolking in rep en roer gebracht. Een "dépêche officielle" meldde eergisteren, dinsdag, hevig gevecht tusschen Belgen en Duitschers, 150 belgische dooden. Den schrik en de droefheid der bevolking kunt gij begrijpen en als terugslag hevige opgewondenheid. Kort daarop 3 Duitschers aangehouden als "spioen" wat al moeite de politie gehad heeft om ze te beschermen is ongelooflijk.

De winkels worden letterlijk overrompeld en op de heuvelstraat hebben ze gisteren tot tweemaal toe getracht binnen te breken bij een spekslachter. Zooals gij ziet ontbreekt het hier niet aan voorvallen!

Waar zijn de schoone plannen gevaren voor deze vacantie?! Parijs! Luxemburg!

Maar kom, na lijden komt verblijden! het weerzien zal des te inniger zijn!

En gij, beste jongen, hoe stelt gij het?

Georgine hebben wij nog maar tweemaal gezien. Ik had haar gevraagd bij ons te logeeren, en dat was ze ook zinnens, maar mogelijks hebben ze haar bij Clara niet laten weggaan! Ons allerbeste groeten aan al de vrienden en kennissen. Zeg aan Jhon Caers dat Jeanneke het goed stelt en dat ze reeds bij ons komen spelen is en zoeken "naar iets dat bijst".

Goede moed, beste makker en laat ons hopen: tot binnen zeer kort! Dan vloeit de Champagne!

Dag Louis en hartelijke kus van

Georges en Griet

Mijn allerbeste ventje,

Pa is in de onmogelijkheid van te schrijven. Telkens blijft hij stropen. Ik kom daar zo juist binnen en wil mijn innige kussen u zenden. Ik ben bevreesd en toch hoop ik steeds het beste. Gansch den dag regent het hier nieuws

als zouden de Duitschers overal verslagen worden met veel verlies voor hunne legers. Mogen we dit gelooven?
Hoe zou ik willen dat alles reeds achter den rug ware en wij uw terugkomst mogen vieren.

GENTSE MEMORIEDAGEN 1-2-3 JUNI

1 Juni 1191

Dood van Filips van den Elzas.

Deze 16e Graaf van Vlaanderen regeerde van 1168 tot 1191.

Zoon van Diederik, trouwde hij met Elisabeth van Vermandois waardoor het graafschap aanzienlijk uitgebreid werd.

In 1176 vertrok hij met zijn vermaardste baronnen en een eliteleger naar het Heilig Land. Hij komt terug in 1178.

Het was hij die in 1180 het Gravensteen liet bouwen op de grondvesten van het eerste kasteel dat in de 10e eeuw opgericht was door Arnold de Grote.

Hij liet, ten overstaan van de groeiende macht van de stad en de patriciërs, de toegestane vrijheden in keuren vastleggen om aldus de macht van de rijke kooplieden te beknotten.

Hij trok naar de 3e kruistocht en stierf van de pest nabij Akko in Syrië. Zijn lichaam werd door de zorgen van zijn 2e vrouw, Mathilde van Portugal, teruggebracht en bijgezet in de beroemde Cisterciënzerabdij van Clairvaux.

Zie ook "Gendtsche Tydinghen" - 1996 - N° 3 - p.131

1 Juni 1706

Gent geeft zich over aan de Hertog van Marlborough.

Een week voordien, namelijk op 22 Mei, had hij te Ramillies een beslissende overwinning behaald op het leger van Lodewijk XIV.

1 Juni 1722

Bisschoppelijke verordening waarbij het verboden wordt alcohol te schenken in de herbergen gedurende de hoogmis.

1 Juni 1819

De Prins van Oranje en zijn echtgenote Prinses Anna Paulowna, zuster van Tsaar Nikolaas, bezoeken Gent.

Zij verblijven hier 4 dagen en bezoeken o.m. de Universiteit, een aantal scholen, het Museum, verschillende nijverheidsinstellingen en private kunstverzamelingen.

1 Juni 1829

De textielfabriek van Heynderickx in het Gravensteen brandt af.

Ferdinand Heynderickx werd eigenaar van het Gravensteen nadat de Fransen het verkocht hadden. Vooraleer er een katoenspinnerij in te richten in 1800 had hij er de eerste jaren een gelagzaal ingericht. “Hij aenveirdt er traktementen, geeft table d’hôte en alle soorten van ververschingen.”

1 Juni 1842

Stichting van de “Société de l’Union”, kortweg beter bekend als de “Union”. Oorspronkelijk konden enkel personen die patent betaalden, dus winkeliers, lid worden. In 1855 verviel deze voorwaarde en moest men enkel één jaar de stad bewonen.

Deze vereniging had tot doel door eendracht en goede verstandhouding het algemeen welzijn bevorderen.

In 1849 kocht de vereniging het oud hotel van de Paardenposterij naast de Hoofdwacht op de Kouter. Na verbouwingen werd het nieuw lokaal ingehuldigd op 21 Juli 1851. De maatschappij telde toen meer dan 700 leden die tot de neringdoende klasse behoorden.

In 1874 werden nog verbouwingen uitgevoerd naar plannen van architect Marchand.

De vereniging werd ontbonden rond de eeuwwisseling. Van toen af ging het gebouw deel uitmaken van de Handelsbeurs.

1 Juni 1844

Plotselinge dood van Cornelis Lanckman.

Wie was Cornelis Lanckman? Een man die, zonder het zelf te vermoeden, een der grondleggers was van de beroemde Gentse Floraliën.

Lanckman was niet alleen een hovenier-bloemist die, zoals de meesten onder hen, volledig opging in zijn vak, hij was tevens de kastelein van “Au Jardin de Frascati”. Dit was een zeer landelijke herberg op de toen nog zeer landelijke Coupure waar langs weerszijden van de prachtige bomenrijen, vooral vruchtbare akkers lagen, enkele moestuinen, bloemisterijen en ... enkele herbergen, want bloemisten hebben bijwijlen ook dorst.

Om het alles nog wat mooier te maken stonden er ook enkele windmolens. Deze guinguette-achtige herberg was gelegen nabij de Contributiebrug, op de hoek van de Coupuregang. Zoek niet waar die Coupuregang ligt, want ge zult hem niet vinden.

Het is een gekende onhebbelijke Gentse gewoonte om, eens dat men aan een straatnaam gewoon is, hem dan te veranderen. Dat heet nu Akkerstraat.

Aan deze herberg, kortweg de “Frascati” genoemd, was ook een danszaal verbonden die voornamelijk bezocht werd door de jeugd.

De trouwste stamgasten waren evenwel de hoveniers en de bloemisten uit de omgeving: de Nieuwe Wandeling, de Coupure, Ekkergerm. Zij kwamen er regelmatig bij pot en pint hun ervaringen uitwisselen over het vak. En daarover kon Cornelis Lanckman een woordje meepraten, want hij was een der eersten geweest die naar Londen getrokken was om er contact te nemen met Engelse kruidkundigen die toen een zeer goede reputatie hadden en waar men naar opkeek.

Andere bloemisten die ook reeds in Engeland geweest waren, waren eveneens onder de indruk gekomen van de periodische tentoonstellingen die hun collega's van over het Kanaal hielden. Planten werden er gekeurd, er was een zeer grote publieke belangstelling en dat vormde een goede publiciteit voor het vak.

Er werd besloten dat men hier dit goede voorbeeld zou navolgen en het is in de "Frascati" dat in 1808 een vereniging gesticht werd ter inrichting van openbare bloemententoonstellingen. Zij kreeg de eerder pompeuze naam mee van "Société d' Agriculture et de Botanique de Gand, Capitale de la Province de la Flandre Orientale." De eerste tentoonstelling greep plaats in 1809; vanzelfsprekend in de "Frascati". Er werden een 50-tal planten tentoongesteld op een totale oppervlakte van 48 m². Men kent het vervolg: om de 5 jaar een wereldgebeurtenis, verspreid op ettelijke tienduizenden m² die honderduizenden bezoekers naar Gent lokt.

1 Juni 1913

Bokswedstrijd in de "Expositie" tussen de Fransman Georges Carpentier en de kampioen van Engeland "Bombardier Wells".

Carpentier overwon in de 4e ronde door een knock-out en werd aldus op 19-jarige leeftijd kampioen van Europa.

Hij stierf te Parijs in 1975 en was toen 81 jaar oud.

Zie ook "Gendtsche Tydinghen" - 1977 - N° 2 - p.82

2 Juni 1560

Sensationele ontvluchting van 5 terdood veroordeelden.

In het Memorieboek kunnen wij lezen: "Den ijen Juny braken uutter vanghenisse van den nieuwen cypier Joos de Costeren, vijf mannenpersoonen by den deken van Ronsse aenghegheven omme metten brande te stervene, ter causen van heresyse, ende braken boven 't dack in de gotte ende lieten hemlieden sincken ende afrysen met haerlieder slapelakenen die sy gheschuert ende aeneen geknoopt hadden, in zulcker wijs, dat zij lieten ontquaemen."

2 Juni 1739

De Onvrije Schippers beslissen, op één stem na, de herberg "Het Hertjen" op

de Koornlei aan te kopen. Degene die niet akkoord was, was de waard van de herberg waar de schippers tot dan toe vergaderd hadden, “midts datter maer eenen en is gheweest die contrarie was, dewijle de vergaedercaemer tsijnen huuse wiert ghehouden, ende in de veranderinghe synen intrest besloten was.” Enkele maanden later kregen zij van de Schepenen de toelating om de gevel te veranderen, ze mochten er bovendien een schip op plaatsen als windwijzer. Vrije schippers, Onvrije schippers, waar lag het verschil?

De Vrije Schippers vormden een machtige, bevoorrechte en zeer gesloten nering. Enkel hun afstammelingen konden er deel van uitmaken. Daardoor bleven heel wat lieden die zich ook bezighielden met het vrachtvervoer op het water in de kou staan.

Dat waren de Onvrije Schippers die geen nering vormden en op eigen houtje moesten trachten opdrachten los te krijgen. De meesten onder hen kochten jaarlijks de toelating om de Lieve te bevaren en ze verzorgden met hun kleine platte schuiten het vervoer tussen Damme en Gent. Een enkele maal kon men hun schepen ook tegenkomen op de Leie of de Schelde. Ze vervoerden dan een lading die door de Vrije Schippers voor de een of andere reden niet interessant gevonden werd.

Vanaf de 15e eeuw groeide hun aantal gestadig aan en in de 16e eeuw waren ze reeds met 3 à 400. Dat belette de Vrije Schippers niet hen te bestempelen als “van cleender estimatiën en valeur.”

Na de openstelling van de Sassevaart in 1563 kregen zij voor het eerst wat meer bewegingsvrijheid. Spijts hun sterk verbeterde positie slaagden zij er niet in de oppermacht van de Vrije Schippers volledig te breken. Als enige mogelijkheid om eindelijk uit het voogdijschap te geraken stelden zij in 1760 de fusie voor van beide groeperingen, maar de Vrije Schippers antwoordden hautain “dat daarvoor geen omber van redenen ofte fondement bestond.”

2 Juni 1759

Installatie van Engelbertus Delfortrie als 38e Abt van de Baudeloo-abdij.

Hij zal toen wel niet vermoed hebben dat hij de laatste abt van deze abdij zou zijn.

Geboren in Ieper in 1723 trad hij als 21-jarige in de Baudeloo-abdij. Als hij 23 is wordt hij priester gewijd met pauselijke dispensatie, want 23 jaar was toch nog zeer jong voor een priester.

In de abdij werd hij lesgever van theologie. Hij was reeds benoemd tot Abt door Maria-Theresia in Maart, maar in die tijd moesten dergelijke benoemingen toch nog altijd bekrachtigd worden door de Paus.

De definitieve installatie ging vanzelfsprekend gepaard met tal van plechtigheden.

Het zegel van de 6 maanden voordien overleden Abt Antonius Patheet werd

stuk geslagen met een hamer en Engelbertus legde de eed af waarbij hij de Regel en de sleutels van de Abdij in ontvangst nam.

Binnen de Cisterciënzerorde kreeg hij belangrijke opdrachten. Hij werd benoemd tot "visitator" en bezocht in deze hoedanigheid, tussen 1759 en 1790, talrijke kloosters in Vlaanderen, Wallonië en Nederland.

Onder zijn beheer werd de abdij verder verfraaid en uitgebreid. Hij liet verschillende schilderijen maken ter versiering van de abdijkerk. Het was ook hij die het groot orgel liet bouwen dat zich nu bevindt in de Hervormde Kerk in Vlaardingen en dat op 5 September 1765 bespeeld werd door de 9-jarige Mozart.

In 1776 kocht hij de boeken en de predikstoel van het afgeschafte klooster van de Engelse Jezuïeten en in 1778 kocht hij hun domein dat paalde aan de tuin van de abdij. Hij liet het klooster en de kerk afbreken en bouwde er een imposante abtswoning in de plaats. Dit nog bestaande gebouw op de Steendam is bij de oude Gentenaars nog altijd bekend als "St-Georges" wegens de school die er vroeger in gevestigd was.

Bij de eerste inval van de Fransen vluchtte Engelbert Delfortrie naar Nederland waar hij 2 jaar later, in 1794, in Groningen zou overlijden.

2 Juni 1829

Geboorte van Auguste Wagener.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2001 - N° 5 - pp. 322-323

2 Juni 1835

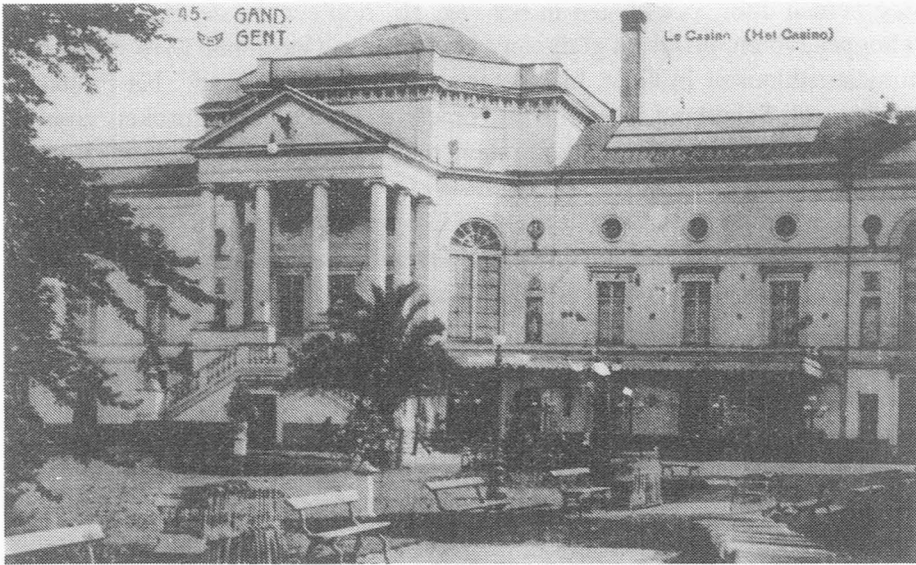
Burgemeester Van Crombrugge legt de eerste steen van het Casino op de Coupure.

De Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde had, zoals men dat toen noemde, een "kampstrijd" uitgeschreven voor de bouw van een lokaal voor plantentoonstellingen en voor concerten van de Maatschappij St-Cecilia. Het gebouw moest een zaal met estrade en zitplaatsen voor 800 personen bevatten, benevens verscheidene kamers voor repetities, een café met woning voor de uitbater. De bouwkosten mochten de 90.000 fr. niet overschrijden.

Er kwamen 17 ontwerpen binnen, maar geen enkel vond genade in de ogen van de jury. Wel werd aan bouwmeester Minard een premie van 500 fr. toegekend.

Louis Roelandt maakte dan een ontwerp dat de goedkeuring van allen wegdroeg. De kosten lagen evenwel 13.000 fr. boven de gestelde 90.000 fr., maar de 2 zijzalen, zei Roelandt, konden later bijgebouwd worden. De Maatschappij besloot het project ineens uit te voeren en verhoogde het maatschappelijk kapitaal.

Het gebouw werd al vlug te klein voor de bloementoonstellingen en in

1846 werd er tegen de rotonde van het eigenlijk Casino een houten galerij gebouwd in circelvorm. Deze werd de "hémicycle" genoemd en er werd ook nog een kiosk gebouwd voor het orkest. In 1867 kwam er nog een grote zaal bij, deze keer naar ontwerp van Adolphe Pauli. Het werd nog eens vergroot in het begin van de 20e eeuw door Joseph De Waele. De Maatschappij wist dus wel haar architecten uit te kiezen.

Men kent het vervolg: het Casino zou de Eerste Wereldoorlog niet overleven. Men had voor de Expositie van 1913 een veel groter Casino gebouwd in het Park.

Er blijft niets over van dit oud Casino dat gedurende de Eerste Wereldoorlog bezet werd door de Duitsers die het herdoopten in "Das Palmenhaus" en het gebruikten als "Kriegslazarett für Nervenkranken."

3 Juni 1379

De geestelijkheid van Vlaanderen, vergaderd in het Klooster van de Predikheren, verklaart zich na 3 dagen beraadslaging voor de Paus Urbanus VI.

Er werd dus gekozen voor Rome en tegen Paus Clemens VII van Avignon.

Het was een delicate aangelegenheid omdat zij vèrstrekkende politieke implicaties had en kon beslissen over het lot van het Graafschap.

De Vlaamse bevolking was voor de Paus van Rome en dat wist onze Graaf Lodewijk van Male zeer goed. Anderzijds was hij gehoorzaamheid verschuldigd aan de Franse koning die natuurlijk partij gekozen had voor Clemens VII.

Lodewijk van Male was leep genoeg om zichzelf niet te verbranden, hij pretexteerde zijn onbevoegdheid in religieuze aangelegenheden en liet de beslis-

sing nemen door specialisten in het vak. Hij riep een eerste maal al de bisschoppen, abten, priors en godgeleerden bijeen in December 1378 in het Dominicanenklooster in Gent, hier beter gekend als "Het Pand". Na Frankrijk hadden ook Schotland, Castilië en Napels zich reeds uitgesproken voor de Franse Paus, terwijl Urbanus kon rekenen op de steun van Engeland, Hongarije en een deel van Duitsland.

De heren van de Vlaamse Clerus voelden nattigheid en betoonden niet het minste enthousiasme om een duidelijk standpunt in te nemen. Zij verklaarden na lang gepraat dat ze eerst meer informatie wilden inwinnen vooraleer zich uit te spreken.

Ook zij waren niet zo gek, en deed Lodewijk van Male zijn paraplu open; niets beletten hen, meenden zij, hetzelfde te doen.

Er werden dus naar alle kanten afgevaardigden gestuurd om verdere inlichtingen in te winnen en de grootste godgeleerden werden geconsulteerd.

Nu kon men het spelletje wel wat rekken, maar afgelasten hoorde er toch niet bij. En dezelfde heren werden een tweede maal samengeroepen in hetzelfde Pand op 1 Juni 1379. Gedurende 3 dagen werd er gediscuteerd, voor- en tegenstanders van de een en van de andere aanhoord en kennis genomen van het advies van enkele prinses der theologie.

Op 3 Juni ging het hele gezelschap vooraleer zijn stem uit te brengen de H. Mis aanhoren in de Predikherenkerk, waarna 73 geestelijken zich in vol ornaat naar het stemlokaal begaven, in casu de refter. De inspiratie scheen dan tenslotte toch gekomen te zijn: 3 stemden voor Avignon, 70 voor Rome, maar... werd er fijntjes aan toegevoegd "voor zover een Algemeen Concillie er niet anders zou over beslissen."

3 Juni 1716

Dood van de scherprechter Jan Franck die van 1669 tot 1716 beul was in Gent. Hij was tot in 1669 beul te Duinkerke. Hij deed zijn aanvraag alhier op 22 Juli 1669: ".. van joncx af gheexerceert synde hebbende gedaen vele executies soo metten sweerde, koorde als andersints..."

Hij mocht een proef doen den 9e November 1669 op de Vrijdagmarkt op de bakker Jan Caerel Lancksweert. Deze proef scheen bevrediging te geven want hij werd benoemd op 16 November 1669.

Hij woonde op de Recollettenlei, tegen de Oordeelbrug, tegenover het Kuipgat.

Hij was geboren te Kleyben in Duitsland.

3 Juni 1743

Dood van de historie- en portretschilder, tevens etsers, Robert Van Audenaerde.

Hij werd hier geboren in 1663.

Op 22-jarige leeftijd trok hij naar Rome en hij zou er meer dan 35 jaar blijven. Zijn roeping als schilder kwam vrij laat. In 1723 is hij terug in Gent en wordt 2 jaar later meester in de gilde.

Voor de Baudeloo-abdij schilderde hij "De Monniken van Baudeloo in kapittel verenigd onder het voorzitterschap van Abt Duermael." In de Bijloke kan men van hem ook zien: "Het Broederschap van O.L.Vrouw van het Grootte Vleeschhuis."

3 Juni 1804

Geboorte van Karel Onderreet.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2002 - N°4 - pp. 251-252

3 Juni 1819

Graaf de Lens wordt benoemd tot Gouverneur van Oost-Vlaanderen.

Philippe de Lens werd geboren op 6 Januari 1765 als zoon van Graaf Robert de Lens en Barones Marie Norbertine de Zinzerling.

Het was Gouverneur-Generaal Graaf de Beaufort die in 1814, in naam van de Verbondenen, de Lens benoemde tot Burgemeester van Gent.

De Lens kon er niet van verdacht worden gesympathiseerd te hebben met de zo pas verdwenen Fransen, want hij stond op hun zwarte lijst als "individu au service des puissances étrangères".

Zijn burgemeesterschap begon anders maar zeer slecht. Hij was precies één week burgemeester wanneer 8.000 Fransen onder leiding van Generaal Maison de stad binnenvallen. Zij kunnen zich weliswaar maar 4 dagen handhaven, maar nemen vóór hun vertrek vlug de stadskas mee, en het wil toch wel lukken zeker, voor één keer was ze niet leeg, er zat het flink bedrag in van 300.000 goudfrank.

De Fransen verdwijnen, maar duizenden Pruisische, Russische, Engelse en Hollandse soldaten verschijnen. Deze moeten allen ingekwartierd worden bij de burgers. Zoals vele soldaten durven zij het wel eens te bont maken en iedereen komt natuurlijk zijn beklag doen bij de burgemeester. Maar de Lens is op de hoogte van zijn taak en trekt zich in lastige omstandigheden goed uit de slag.

Hij mocht in zijn stad heel wat prominenten verwelkomen, zo Tsaar Alexander I in 1814 en de onderhandelaars van het Amerikaans-Engels Vredesverdrag. In Maart 1815 gaat hij Lodewijk XVIII verwelkomen aan de Brugse poort en in September Willem I met de koningin aan de Keizerpoort.

Hij ging verschillende malen aan het hoofd van een delegatie bij de Koning in Den Haag. Onder meer om de vorst te bedanken voor zijn keus van Gent als zetel van de nieuwe Universiteit. Wanneer deze in oktober 1817 plechtig inge-

huldigd wordt, houdt de Lens de openingsrede, niet alleen als burgemeester, maar ook als voorzitter van het College der Curatoren van de Universiteit. Gedurende 5 jaar zou hij burgemeester van Gent blijven tot wanneer hij - zoals gezegd - in 1819 benoemd werd tot Gouverneur van Oost-Vlaanderen, ambt dat hij zou bekleden tot in 1826. Hij stierf enkele maanden vóór de Belgische Onafhankelijkheid.

Voor zover ons bekend, bestaat er in Gent niets dat nog aan hem herinnert.

3 Juni 1840

De familie Schamp laat aan het Gents Stadsbestuur een exemplaar van de catalogus geworden van de Schamp-verzameling die openbaar zal verkocht worden en 58 werken bevat van onder meer Rubens, Van Dijck, Rembrandt, enz.

De gemeenteraad antwoordde met een bedankingsbrief, maar kocht geen enkele werk aan en liet aldus een mooie gelegenheid voorbijgaan om ons kunstpatrimonium te verrijken.

3 Juni 1898

Dood te Gent op 48-jarige leeftijd van Emma De Vigne.

Deze dochter van de beeldhouwer Pierre was een schilderes gespecialiseerd in het schilderen van portretten en van bloemen. Ook haar zusters Louise en Malvina waren schilderessen.

Hugo COLLUMBIEN

“BROUWERIJ ULTRA”, LANGE SCHIPGRACHT, GENT.

Dit bestaat niet meer

Deze ging terug op de brouwerij “De Zwaan” die in 1834 door de weduwe B. De Ronne aan de Herodeszak, d.i. een doodlopend steegje aan de Schipgracht, opgericht werd.

Ca. 1840 werd deze brouwerij overgenomen door P.J. Heughebaert-De Rudder.

Vanaf 1909 werd de brouwerij “Heughebaert” uitgebreid tot zijn voormalige omvang.

De meest recente gebouwen dateerden van ca. 1930.

De brouwerij Heughebaert werd in 1922 omgevormd tot de “N.V. Ultra”. In de jaren zeventig sloot de brouwerij Ultra haar deuren.

Op het terrein werd later de “Volkskliniek Bond Moyson” gebouwd.

Lange Schipgracht. Brouwerij Ultra. Foto Roger Tuytschaever. Toestand op 30 mei 1971.

Lange Schipgracht. Brouwerij Ultra. Foto Roger Tuyschaever. Toestand op 30 mei 1971.

Lange Schipgracht. Brouwerij Ultra. Foto Roger Tuytschaever. Toestand op 30 mei 1971.

VOLKS GENTS CALLIGRAFISCH PENWERK UIT DE VROEGE ZESTIENDE EEUW

Het handschrift dat door Gilles, d.i. Gillis de Voocht, fs. Andries, bij het begin van de zeventiende eeuw te Gent werd geschreven, is sinds jaar en dag bekend. Het belang ervan heeft reeds in de negentiende eeuw geleid tot een reeks publicaties van interessante historische teksten eruit.

Deze kroniek van Gent, waaraan Gillis de Voocht verklaart (p.9) “desen 21^{en} dach van wedemaent”, d.i. juni van het jaar 1606, begonnen te zijn, is niet alleen voor historici van belang. Het werk van deze in zijn tijd vooraanstaand Gentenaar - zijn precieze functie te Gent is niet bekend - neemt onder de gelijkaardige memorieboeken van dezelfde Arteveldestad een heel aparte plaats in. Het bevat namelijk alle bekende, fabelachtige verhalen over de oudste geschiedenis van de stad en van Vlaanderen. Deze heeft de Voocht overgenomen uit Marcus van Vaernewijck en Jacques de Guise ¹. Zo treft men er op p. 55-113 het bekende omstandig verhaal aan van het zgn. beleg van Gent uit 965 dat door Philip Blommaert is gepubliceerd².

Het manuscript - hs.531 van de Universiteitsbibliotheek te Gent - begint met

de bekende “prophesie ofte voorseghen van den Smet van Huusen” (p. 9-22). Deze pseudo-profetie van een zekere Jan Amisins of Aneseus die dateert uit de veertiende eeuw, bleef eeuwenlang populair³. De grootste ruimte wordt ingenomen door een kroniek van Gent (p. 153-460) die jaar na jaar alle belangrijke gebeurtenissen vermeldt en dit van 1500 tot 1607.

Deze kroniek bevat ook een aantal dichtstukken, o.m. het bekende “Beclach van Jonckheer Jan van Hembyse”⁴, een van de twee leiders van de kortstondige Gentse calvinistische republiek.

De volkse belangstelling van Gillis de Voocht blijkt uit het belang dat hij hecht aan een pseudo-profetie, maar ook uit het opnemen in zijn kroniek van allerlei mirakelen, wonderlijke gebeurtenissen en zonderlinge, weinig geloofwaardige anekdoten.

Dit handschrift vertoont echter nog een interessante bijzonderheid van een gans andere aard en dat is het waarvoor ik hier even de aandacht wil vragen. Bijna op elke bladzijde treffen we er in penwerk uitgevoerde hoofdletters aan die zeer nadrukkelijk het uitzicht van de bladspiegel domineren. Ze zijn meestal ongewoon groot, ongewoon ook van vorm en bovendien, slordig met harde, schreeuwerige kleuren bedekt, waarbij rood, blauw en geel zonder schakeringen naast elkaar staan. De inkleuring van het penwerk is zeer onnauwkeurig en overschrijdt dikwijls de met inkt getekende letters (zie de afbeelding hierbij van p. 9 uit het handschrift).

Deze hoofdletters zijn echter pareltjes van volkse penkunst of calligrafie. Ze zijn zeker het resultaat van Gillis de Voochts fantasie en werden wellicht ook door hemzelf uitgevoerd en ingekleurd.

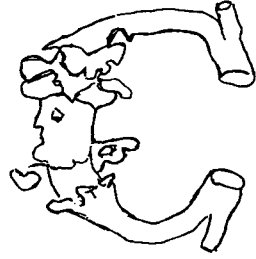
Hij heeft duidelijk een voorkeur voor serpentes en grijnzende, saterachtige gezichten en hoofden met een uitgestoken tong en een zotskap. Een ander opvallend, steeds terugkerend sierelement is een vogel, waarschijnlijk een papegaai. Deze mensenhoofden, -gezichten en vogels zijn vergezeld van vlechtwerk van dunne, op linten gelijkende banden, die de letters dikwijls tot ingewikkelde, maar steeds sierlijke en fantasievolle constructies maken. Een aantal gelijkaardige sierletters uit de 15e eeuw komen o.m. voor in British Library-hs. Sloane 1448 A⁵. Vlechtwerk bij hoofdletters treffen we aan in Nederlandse incunabels, bv. in het *Sterf-boeck* dat door Peter van Os te Zwolle werd gedrukt (1488), maar de gelijkenis met de Voocht is toch zeer vaag. Hoewel het niet helemaal kan uitgesloten worden dat de Voocht bestaande voorbeelden zou hebben gekopieerd, lijkt dit toch wel onwaarschijnlijk. Zo blijkt dat bij het herhaald voorkomen van dezelfde letter bij het begin van een zin, hij die niet steeds op dezelfde manier versiert. Soms gebruikt hij daartoe immers een heel andere vorm. Dit wijst er m.i. op dat deze hoofdletters alleen zijn eigen door het moment bepaalde inspiratie als bron hebben en dus heel originele constructies zijn. Men vergelijkte b.v. de hoofdletter A op p. 9 (hier-

A

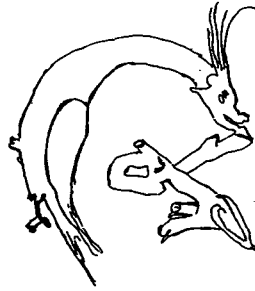
B

C

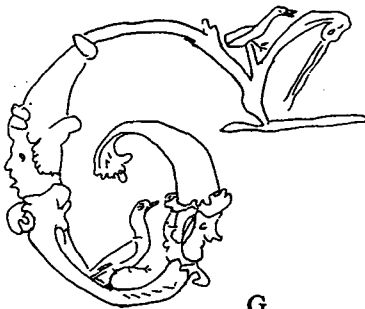
D

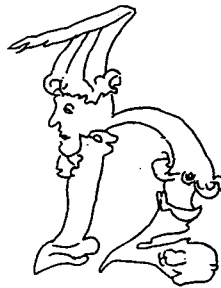
E

F

G

H

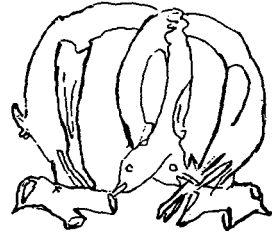
I

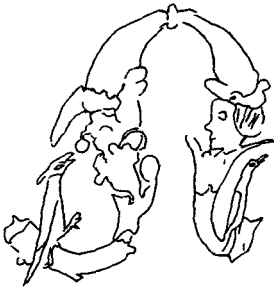
K

L

M

N

O

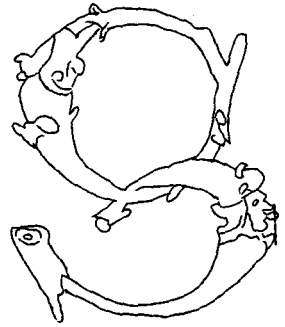
P

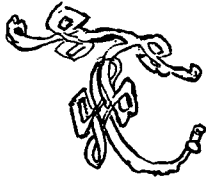
Q

R

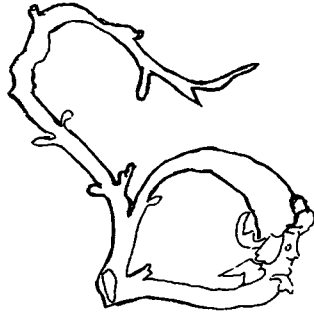
S

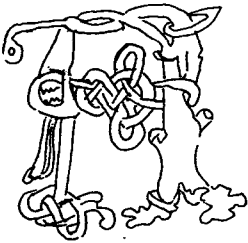
T

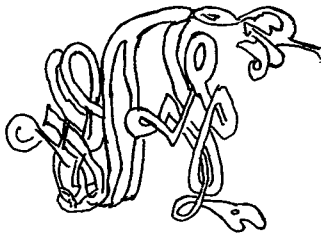
U

V

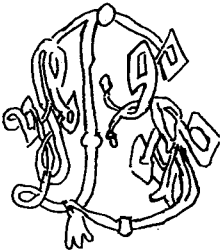
A

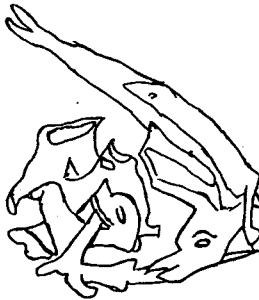
A

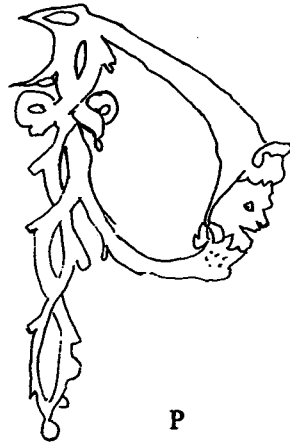
B

B

D

P

 Hier beghint die
 propheetse ofte
 het Voorsegghen vanden
 smet vanden huiſſen vanden
 het ghene dat in Wlaen
 ghebueret es ende noch sal
 ghebueren principael
 binnen Othendt ghescreuen vint een seer andt ghescreuen
 by myn Ollis de doocht sig dandies desen 11. in dars
 van Wedemacht es desen boeke begonst te scrijuen 1530.

 Le is bemerke den
 den ene ende de constellacie des
 hemels ende des conditien des volke
 so staler te Othendt te ghescreuen
 bueten ende binnen Wondere bouen
 Wondere

Aldererst als het huus vanden hantshouet te Othendt
 dat es een tolhuus, So salde eenig groot strot in
 Wlaen ghebueren In Weste Ende als Othendt
 Curra als eenig

bij afgebeeld) met de A die op p. 54 van het manuscript voorkomt. In het zo dadelijk volgend alfabetisch geordend overzicht van sierletters komt deze laatste A voor op de tweede rij van het laatste blad. Daar worden nog zes andere hoofdletters voorgesteld, eveneens uit hetzelfde handschrift afkomstig. We laten een vijftig procent verkleinde reproductie van deze hoofdletters volgen⁶:

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

1. Jacques de Guise of Jacobus de Guisa is een van de pseudo-historici die in hun kronieken feit en fictie met elkaar mengden. Enkele anderen zijn Heliandus, Julius Celsus, Hugo Tullensis, Reinaldus, e.a.: zie W.L. Braekman, *Hier heb ik weer wat nieuws in d'hand* (Gent, 1990), p. 383-385.
2. Ph. Blommaert, *Het Belech van Gent, ten jare 965, naer een Hs. van Gillis de Voocht (XVII eeuw)* (Vlaamsche Bibliophilen, 2e reeks, nr. 1, Gent, 1845).
3. Werd in de 16e eeuw ook herhaalde malen gedrukt o.m. te Gent in 1582 en te Antwerpen (cf. R. Jansen-Sieben, *Repertorium van de Middelnederlandse Artes-Literatuur* (Utrecht, 1989), p. 144). De beste editie: R. de Keyser en A. Verrijcken, "De pseudoprofetie van Amisins: een Vlaamse visie op de veertiende eeuw", in: R. Lievens, E. van Mingroot, e.a., *Pascua Mediaevalia* (Mediaevalia Lovaniensia, Ser. I, Studia X, Leuven, 1983), p. 398-451.
4. Dit gedicht werd herhaaldelijk uitgegeven, in min of meer volledige vorm. De volledigste versie komt voor in Fr. De Potter, *Chronyke van Ghent door Jan van de Vivere* (Gent, 1885), p. 279-297. Vgl. W.L. Braekman, "Anonieme 'Lamentacie van Gent'. Een onbekende rederijkersballade van rond 1567", *Jaarboek De Fonteyne* 29 (1978-1979), I, p. 171-184.
5. Ze zijn gereproduceerd in K.L. Scott, *Later Gothic Manuscripts 1390-1490* (London, 1996), nr. 350.
6. Zonder de kleuren en voor zover ze in het hs. voorkomen (x,y,z ontbreken); i en j is één en dezelfde letter.

EEN FANTASTISCHE VERRIJKING VOOR HET DOCUMENTATIECENTRUM VOOR STREEKGESCHIEDENIS

Meerdere leden van onze Kring hebben ons in het verleden waardevolle boeken en documenten geschonken die wij gedeponeed hebben in het Documentatiecentrum.

Wij denken daarbij aan wijlen onze Ere-voorzitter Jean Tytgat, Professor Dr. Guy Schrans, Mevrouw Piton-Van Geluwe. Ook van de heer Alphonse Tanghe, Gentenaar, maar wonende in Deurne (A), ontvingen wij 16 zeer omvangrijke liassen met fotocopies van beschrijvingen van Gentse gebouwen en straten, alles alfabetisch gerangschikt. Ook deze schenking werd gedepo-

neerd in het Documentatiecentrum. Wij bedanken hier nogmaals de schenkers voor hun milde gift.

Onze Kring heeft nu van de familie Kluyskens een zeer uitgebreide en uitzonderlijk waardevolle schenking gekregen die wij eveneens gedeponneerd hebben in het Documentatiecentrum.

Een eerste deel omvat ALLE artikels die Pierre Kluyskens geschreven heeft voor het dagblad "De Gentenaar". Het eerste artikel dateert van 17 maart 1946, het laatste van 11 juni 1975. Ze dateren dus uit een periode waarin èchte cultuur nog aan bod kwam in onze kranten.

Gedurende bijna 30 jaar, wekelijks een goed gedocumenteerd en wetenschappelijk verantwoord artikel schrijven over een Gents onderwerp is een ongehooflijke prestatie en... een zeer ondankbare taak, want kranten zijn gedoemd om weggesmeten te worden, eens dat men ze gelezen heeft.

Aangezien Pierre al meer dan 20 jaar dood is, willen wij ter intentie van onze lezers deze uitzonderlijke figuur even situeren.

De sympathieke Pierre werd te Gent geboren op 10 augustus 1921 en overleed (veel te vroeg) in Gentbrugge op 29 juni 1980. Hij werd begraven op het Campo Santo.

Na het St-Barbaracollege promoveerde hij in 1943 aan onze Universiteit tot Dr. in de Rechten.

Wegens verzetsactiviteiten werd hij een tijdje opgesloten in de Nieuwe Wandeling.

In 1946 werd hij Assistent aan de Universiteit, in 1953 Docent en in 1972 Hoogleraar. In 1975 Directeur-Diensthooft van het Seminarie voor Pers- en Communicatiewetenschappen.

In 1958 werd hij Secretaris van de Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten. In 1964 werd hij er de voorzitter van en moest hij nog geleefd hebben dan zou niemand het gewaagd hebben deze Commissie die zo enorm veel gepresteerd heeft voor ons stedenschoon, af te schaffen.

Regelmatige medewerker van het nu verdwenen tijdschrift "Palmarès", Bestuurslid van "De Vrienden van Oud Gent" en van de "Vrienden van het Oud Begijnhof", Voorzitter van de Confederatie van Politieke Gevangenen, medestichter van S.O.S.Gent.

Het 2e gedeelte van deze omvangrijke schenking bestaat uit 103 classeurs (!!!) gewijd aan beeldende kunstenaars van alle strekkingen uit België en omliggende landen.

Deze collectie bevat uitnodigingen voor vernissages van tentoonstellingen, catalogi, besprekingen, in memoriams, biografieën en zelfs briefwisselingen met kunstenaars.

Van sommige kunstenaars is er maar een klein knipsel aanwezig, van anderen tientallen bladzijden volgeplakt met getuigenissen.

Alle kunstenaars zitten reeds in de computer van het D.C. en een uitdraai van de alfabetische namenlijst met duizenden namen liggen ter inzage. Deze krachttoer werd gerealiseerd door de heer Erik Schepens, Ondervoorzitter van het Documentatiecentrum.

Heel deze documentatie, onder de benaming "Fonds Prof. Dr. Pierre Kluykens", kan op aanvraag geconsulteerd worden.

Langs deze weg wensen wij al onze schenkers van harte te bedanken voor hun vrijgevigheid die aan al onze leden ten goede komt.

Aangezien veel van onze leden gewoon niet in de gelegenheid zijn om het Documentatiecentrum te bezoeken en het zonde zou zijn zeer waardevolle documentatie daar ongebruikt te laten liggen, zullen wij voortaan in ieder nummer van "Ghendtsche Tydinghen" een artikel publiceren van Pierre Kluykens, zodat dit een vaste rubriek wordt.

Puzzel 2002

'Were ne puuzel, woar moe ne mensch da allemoal blijve hoale, oas ge weet da doar allemoal indices op de "Ghendtsche Tydinghen" verschene zijn. 't Ergste van al woaren nie al die nommen, moar veural van al mijne ziever die geregistreerd es. Was da een roar smoel da 'k trook, oak da zagge. 'k Een wil nie veur ne muillettekker deur goan, moar 'k zou gere wille wete of da'k een typische Gênsche muille eh'.

Inmiddels heb ik dat voor mij uitgemaakt en ik stond er wel met mijn mond vol tanden bij. Van een Gentenaar wordt wel eens gezegd dat hij "een grute muille hé". Men bedoeld hiermee dat hij taalvaardig is. Gelukkig heeft hij niet zoals die andere stadsmensen ook nog een dikke nek en dat onderscheidt hem terecht.

Om uit te maken of uw edele trekken beantwoorden aan deze van een Gentenaar kan U nu een vergelijk maken met de portretten die schuilgaan in onze vraagskens.

"The number one face of Belgium" is zelfs Gents, alhoewel dit een knagend gevoel geeft. Onze hoofdvraag is dan ook welke naam gaat er schuil achter dit gelaat. We willen nu reeds opmerken dat het antwoord Eddy Wally verkeerd is.

1) August Vermeylen trok een raar gezicht toen hij in 1935 hoorde dat zijn gebeeldhouwd hoofd maar 5.000 Bfr. waard was. Van dit portret -thans in het Antwerps museum- wist hij te zeggen dat deze door de aankoopcommissie

voorgestelde som vernederend was en tevens uitbuitend, daar de Joegoslavi-sche auteur in financiële problemen vertoefde.

Van deze beeldhouwer, die toen in Brussel verbleef, willen we graag de vierde letter kennen van zijn familienaam.

2) De Fundação Calouste Gulbenkian te Lissabon bewaart een portret van een heer van wie men traditioneel meent dat hij de broer was van de Gentse bisschop Antoon Triest. Aldaar wordt vermeld dat de voorgestelde Antoon Triest, burgemeester was van Gent. U weet waarschijnlijk dat het hier gaat om Nicolas Triest, maar weet U ook de alweer vierde letter van de familienaam van de beroemde schilder van dit werk?

3) De Brugse St.-Salvatorskathedraal bewaart een triptiek met de Opdracht in de tempel van Adriaan Isenbrant, waarvan we de laatste letter van de familienaam van de geportretteerde vragen, die op 2 maart 1520 (N.S. 1521) te Gent overleed.

4) Deze leerling van David en tevens hofschilder schilderde in klassicerende stijl het portret van een Gents burgemeester. Het schilderij werd eigenlijk vervaardigd ter gelegenheid van de schieting waarbij deze edelman zich koning van het St.-Jorisgild schoot. We willen graag de negende letter van de familienaam van deze Gentse burgervader kennen.

5) Voor de Blijde Intrede van 1576 te Wenen ontwierp deze Gentse beeldhouwer de triomfboog op de oude "Bauermarkt", waarvoor hij eveneens de portretten maakte van de keizers Maximiliaan II en Rudolph. Van deze zeer gewaardeerde kunstenaar vragen we de laatste letter van zijn familienaam.

6) Deze kapel beroemd om zijn kinderportretten te Gent bezit een portret van een éénjarige jongen geschilderd door Dés Van den Bossche. Het is een lid van een thans zeer beroemde familie in België, alhoewel de kleine en zijn ouders het op dat ogenblik niet wisten. Kent u de tweede letter van deze thans zeer hooggewaardeerde nobele naam.

7) Van deze "Bedelaar" maakte Jules De Bruycker een prachtige tekening (Gent, Museum voor Schone kunsten), die als voorstudie diende voor zijn etsen. Van deze 'Mendiant' willen we graag de tweede letter van zijn echte voornaam kennen.

8) In de Parijse gidsen wordt vermeld dat de mooiste brug van de stad le Pont-Royal (Louvre-Tuileries) gebouwd werd door de wereldberoemde Franse architect Mansard. We willen deze heer niet op ons dak krijgen, maar zijn creatie viel in 't water. De eigenlijke auteur van deze brug is een Gentenaar. Van deze "Inspecteur-général des Ponts et Chaussées du Royaume et Architecte du

Roi" van wie een portret prijkt in het Bijloke-museum en een gebeeldhouwde buste in de Academie pronkt, die blijkbaar ook nog voetjes gekregen heeft en thans onvindbaar is, vragen we de eerste letter van zijn voornaam.

9) Deze gouverneur van Genua, eertijds admiraal der Nederlandse Zeemacht, zag het oorspronkelijk nog grootser zitten. Pa wilde zijn zoon door huwelijk vorst maken van onze gewesten. Dit plan mislukte want de vorstin zag het blijkbaar nog grootser zitten en trouwde met de keizer. Onze man huwde met Francisca van Luxemburg, vrouwe van Edingen. Dat kwam goed uit, want toen de Gentse grond te heet werd onder zijn voeten vestigde hij zich op het Edings kasteel. Zijn portret bewonderen we in het prachtig Gents getijdenboek in de Brusselse Koninklijke Bibliotheek Albert I (ms. IV 40, f° 121 V°), maar van zijn familienaam willen we juist de eerste letter kennen.

10) Er kwam eens een pastoor uit Geraardsbergen te St.-Martens-Latem aan. Hij leerde er de schilderkens lezen of terug het geloof te belijden. Hij stierf te Gent, maar zijn gelaatstreken zijn we nog niet vergeten door Van de Woestijnes portret. Kent u de tiende letter van de naam van de priester?

11) Het Rijksmuseum Twenthe te Enschede bewaart een portret van een Gents handelaar in zijden stoffen. Hij is vooral bekend om zijn kroniek die hij tijdens de beeldenstorm bijhield en die door zijn broer tot 1585 werd verdergezet. Van deze geportretteerde zouden we eigenlijk de laatste letter van zijn voornaam willen vragen.

Als je nu eens al die koppen bij elkaar steekt dan moet ik eerlijk bekennen, dat *'da kind zonder uuft da langs zijn gat pap moest eten'* nog veel geluk heeft gehad. Natuurlijk had zijn moeder wel een groot probleem, maar de oplossing van dat raadsel zullen we bekend maken bij *'den uitslag van de kwies. Val nie omverre, moar soms es da goed want ge weet dat ge soms op uw uufd moet gaan stoan om den uitslag te vinden. Let tons wel op dat ge niet op uw uufd valt, zudoanig ge uw gezicht nie verliest. En wie zijne neuze schendt, schendt heel zijn aangezicht'*.

Wat nu gezongen. Met deze letterkens vormt U de naam van onze gevraagde persoon. Om uw gezicht niet te verliezen stuurt U de elf oplossingen samen met de hoofdvraag voor het einde van dit jaar naar het redactieadres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Gent. U begrijpt ook dat u geen foto van u zelf hoeft bij te voegen.

DEN UITZICHTLOZE KWIESMASTER

BESCHERMLEDEN 2002

Edmond Cocquyt (130,00)
Piet Van Eeckhaut (125,00)
Prof. dr. Guy Schrans (100,00)
Michel Kalmar (85,00)
Leon Martens (55,00)
Walter Abbenbroek (54,54)
Philippe Hebbelynck (50,00)
Georges Broget (50,00)
John Van Schil (49,58)
Willy Van Mossevelde (49,58)
Jacques Vermeulen (49,58)
Ferdinand De Buck (40,00)
Pierre Plum (40,00)
André De Somville (37,18)
Freddy Van Vlaenderen (37,18)
Dr. Roland Marlier (37,18)
Jacqueline De Reuse (32,00)
Marc Coucke (30,00)
Jan De Vleeschouwer (26,03)
Robert De Kezel (24,79)
Willy Steyaert
Prof. dr. Eric Van de Velde
Rosita Verniers
Marc Claeys
Mw Baete-Raman D.
Luc Glibert
Herman Delaunois
Dr. Marc Hooghe
Paul Mauquoy
Guy Baert
André Van Wynsberghe
Maria Van Quickelberge
André De Cuyper
Guy Beyaert
Daniël Uyttendaele
Franciscus Simons
Bernard Cruyt
Frank Meert
Willy Devogelaere

Jérôme Moortgat
Jacques Thissen
Guy Versmessen
Roger Dekeyser
Ir. A.J. Impens
John Leten
Christian Scheiris
Dr. André Maenhout
André Pernot
Freddy Hoste
Paul Hebbelynck
Philippe Proost
Cesar Block
Cecile Nevejans
Dr. Hubert Van Hoorde
Gaston Poelman
Edgard Praet
Jean Walraedt
Joseph Roosen
Louis Comhaire
André Depoorter
R. Van Herwegen
Nicole Verschoore
Guido Van Renterghem
Mw Van der Stock-DeBlauwe M.
Marc Waermoes
Albert Ylen
Hildegarde De Grez
Maria Verdonck
Bernard Hebbelynck
Jean-Pierre Boone
Jean-Paul Marchal
Jean Steenbrugge
Rudy Vanhollebeke
Fernand Verheggen
Dr. Guido Demeulenaere
Marcel Vanlancker
Michel Noppe
Freddy Durinck
Mw Morraye-Verstrynghe A.
Dr. Henri Depoorter
Adolf Bucqué

Jurgen Schalck
Dr. Christian Sandyck
Jean-François Peeters
Raoul Hofman
Lucien De Temmerman
Jacques Huys
Sylvester Serlippens

Philippe Kluyskens
Z.E.H. André Thoonen
Jean Bertrand
Pierre Hebbelinck
Hans Zenner
Tony Claeys

STEUNENDE LEDEN 2002

Bert Destoop (20,00)
Gustaaf Nicaese (20,00)
Didier Eechautd (20,00)
Mw Van Dijk-Vanhooren L. (20,00)
Lucien Vermaele (20,00)
Ir. Gustave Veeckman (20,00)
Dr. André Van den Boogaerde (20,00)
Philippe Willemot (20,00)
Felix Waldack (2002) (20,00)
Regine De Ruyck (19,83)
Pierre Uytterhaegen (19,83)
Jean Libbrecht (19,83)
Diane Sarteel (19,83)
Stefaan Van Schoor (18,59)
R. Steyaert (18,00)
Marie-Jeanne De Smet (17,35)
Guy Kint (17,35)
Luc Devriese (17,35)
Dirk Jurrjens (17,35)
Jacques Lataer (17,35)
Felix Waldack (2001)
Albert Brysse
Jean-Pierre Quintyn
Jacques Lavrillé
Dr. Charles Annez
Maurice Labijn
André Rottiers
Mw Steels-De Visschere M.
Etienne Verschraegen
Serge Tollenaere
Luc De Smul
Pierre Geernaert

Luc Moortgat
Z.E.H. Jos Mertens
Frank Tfelt
Karel Ossieur
Guy De Maertelaere
Roger Spilthoorn
Erwin Penning
Marc Rummens
Willy Terryn
Eugène Uytterhaeghe
Frank Van Hyfte
Patrick Lybaert
Robert De Rudder
Ginette Desmet
Guido De Bruycker
Oscar Van Mol
Jacques Brun
Guy Bruneel
Raoul Buysse
Roger Moreau
Georgette Coucke
René Parasie
Dr. Thierry Goetghebuer
Hugo Dewaele
Willy De Smet
Mw Wauters-D'haen
Luc Lekens
Jean-Claude Martiny
Georges Thysbaert
Walter Vlerick
Wilfried Pieters
Carlos Robaey

Emile Genbrugge
Raphaël Van Wassenhove
Mw Vancraeynest-Mulert
Luc De Broe
E. Vanderstraeten
Marcel Cambier
Marcel Leeman
Clément Saillé
Guy Decarnière
Richard Caese
Roger Versteete
Serge Pauwels
John Van Hulle
Marcel De Bleecker
André Leys
André De Mulder
Jacques Hebbelynck
Alfred Roose
Roger Van Damme
Pieter Spanoghe
André Scheire
Joris De Schepper
Lisette Verley
Em.prof.dr. Alexander Evrard
Jacques Lievens
Christiane Van der Meulen
Mw De Wispelaere-Van Hauwaert K.
Laurent Van Bossele
J.-P. Peckstadt
Jean-Pierre Laute
Piet Vlieghe
Louis Daens
Suzanne Van der Gracht
Prof.dr. Gontran Eryvynck
Janine Lehardy
Robert Devreese
Leon Deproost
Romain Landuyt
Christian Puttevels
Prof.dr. Eric Lacroix
Daniël Verbessem
Patrick Rombaut

Laurent Claeys
Xavier De Schryver
Willy Diegenant
Georges Casteleyn
Yvan Fonteyn
Marc De Munnynck
Maurice Raes
Michel Peirtsegale
Jean-Pierre Roose
Mw Hublé-Vankenhove N.
H. Meuleman
Dr. Philippe Gombault
Louis Van de Vyvere
Mw Van Beveren-Oosterlinck J.
Freddy De Cock
Jaime Jurdan
Mw Broekaert-Blondeel R.
Emiel Rombaut
Georges Neslany
Danny Dobbelaere
Maurice De Bruyne
Antoon de Schryver
Leon Lippens
René Rodrigues
Maurice Geirmaert
Jacqueline Podeveyn
Guy Namurois
Mw De Buck-Muller Y.
Mw Brasseur-De Waele G.
Eric De Buck
Dr. Philippe Verjans
Marc Vandegehuchte
Leon Lemaitre
Pierre Bruyneel
Dr. Honoré Wyffels
Jean Delva
Adolf De Lantsheere
Em. prof. dr. Kamiel Van Acker
Victor Antheunis
Frank Ödberg
Philippe Van Melle
Fernand Goethals

Carlos Fassin
Marie-Thérèse Desmul
Mw Piton-Van Geluwe E.
Robert Lybaert
Walter Claeys
Leon Trivier
Fernand Van Quaquebeke
Herwig De Munnynck
Diana Van Lierde
Mw Luc De Coster
Gilbert Lodrigo
Alain Malschaert
Noël Goossens
Jules Duvivier
Hugette Taymans
Albert Braekman
Marcel Vanhinsberg
Dr. Jacques Huyghebaert
Hendrik Carpentier
Adriaan Boone
Eddie Van Haverbeke
Georges De Vreese
Joseph Joos
Lucien Van Steenberge
Ferdinand Handovsky
Beatrijs Ediers
Jean-Marie Marchand
Anne Cocriamont
Johan Mulert

Freddy Van der Stichel
Mw Cerulus-Van Gaever
Jacques Carels
André Raman
Prof.dr.Herman Balthazar
Roland Wissaert
Christian Roels
Gustaaf Van Audenhove
Elly Van Durme
Dr. Daniël Sabbe
Mw Schauvliege-Van Megroot M.-L.
Doris De Weirdt
Willy Gansbeke
André Verbrugghen
Léa Van Leuven
Roger Van Bockstaele
Gilbert Gassée
Monique Schrans
Firmin Andries
Yves Brasseur
Charles Pierre
Erik De Moor
Eric De Meyere
Wim De Bock
Roland Van Bocxstaele
Peter Sorgeloose
Gerard Thienpont
Albert Oyen
Laurent Balcaen

STEUNFONDS 2002

15,00 Mw Sleyter-Velghe D.

12,39 Collumbien H.

3,00 Mw Halsberghe-Coutteel S.-naamloos

2,50 De Rouck G. - Peeters D. - Mw Janssens-Van der Vennet A. - Hellinck A.

- Tuytschaever R. - Mw Keppens-Dentandt M.-J. - Cassiman P. - Mw Vander-

haegen-Vandenbossche R. - Van Bignoot Ch. - Mw De Vriendt-Mores R. -

Ongena L. - Jurrjens D.

2,40 De Geyter R.

2,08 Elderweirt L.

1,50 Coryn G.

1,00 Mw Maes E.

Toelage Provincie 2000: 680,57

Toelage Vlaamse Gemeenschap 2001: 1239,47

BIBLIOGRAFIE

Van de hand van Erik Dekeyser verscheen een imposant werk: **Familiegeschiedenis MAST 1320-2002**.

Deze familie behoorde lange tijd tot de Vrije Schippersnering en tot de Nering der Wijnschroders.

Het begint met Laurent Mast die geboren werd rond 1320 en eindigt vandaag. Het is het resultaat van meer dan 10 jaar monnikenwerk en als dusdanig onbetaalbaar.

Of, zoals de auteur het formuleert, opzoekingswerk in honderden fondsen van stads- en rijksarchieven, documentatiecentra, bibliotheken, familiearchieven, contacten met gemeentebesturen en andere instellingen.

Het uittypen van deze genealogie, de illustraties bijeen zoeken en inscannen, het uitprinten en nalezen alleen al van dit monumentaal werk heeft meer dan 2 jaar werk gekost.

Niet minder dan 372 bladzijden op A4-formaat (210 x 297 mm.) en niet minder dan **340 illustraties**. Niet alleen acten, documenten, handtekeningen, trouwboekjes, rouwprentjes, doodbrieven, plannen, foto's van voorouders, maar ook oude en zeldzame stadsgezichten, gebouwen, familiegraven enz.

Wij hebben de moed niet kunnen opbrengen om te tellen hoeveel honderden Mast'en er in vermeld staan, meerdere met zeer uitgebreide informatie.

Het boek bevat ook een hoofdstuk over de Vrije Schippers en een over de Nering der Wijnschroders, geïllustreerd met interessante documenten.

Het zou geheel verkeerd zijn dit boek te beschouwen als iets dat enkel de familie Mast kan interesseren. Bijna op iedere bladzijde komt men een stukje Gentse geschiedenis tegen die men tevergeefs elders zal zoeken.

Dezen die Erik Dekeyser kennen weten dat de afwerking en de vormgeving van dit boek onberispelijk zijn. Immers, deze doorwinterde heemkundige en doorwinterde familiekundige die heel wat publicaties op zijn naam heeft, is van beroep typograaf, fotografisch zetter en layoutman.

Op het einde van het boek volgt een lijst van geconsulteerde bronnen en dat zijn er niet minder dan 845!

Mast of geen Mast, een boek dat iedere Gentenaar zal interesseren. Wijzelf hebben geen ogenblik gearzeld om het ons aan te schaffen.

De prijs van dit onbetaalbaar boek: 20 Euro (807 fr.), thuis besteld voor dezen die in Gent wonen. Buiten Gent betaalt men 23 Euro (928 fr.) Bedrag over te schrijven op rekening N° 063-0170308-11 van Erik Dekeyser.

Wie meer inlichtingen wenst kan contact nemen met de auteur op het nummer 09.221.95.03

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Antwoord van de heer **Arthur De Decker** op de vraag van mevrouw **Elsa Wauters-D'haen** (Gh. Tyd. 2002 - N°3 - p.181)

“Ten eerste is de officiële naam van deze laan Alfons Biebuycklaan en niet Alphonse zoals in de vraag staat en ook in het Stadsmagazine van november 2001, p. 18.

Ten tweede lijkt mij de uitleg in G.T.1979 -N° 6 - p.279 uit de lucht gegrepen: er wordt geen enkel verband gelegd met Gentbrugge. Vermoedelijk betreft het dus een homoniem met het eerste socialistisch gemeenteraadslid te Gentbrugge. (Zie Guy Vanschoenbeek, Onroerend Rood, het Gentse oevre au rouge, wandeling langsheen de bouwkundige geschiedenis van het socialistisch Gent, Amsab, 1992, p.51)

Volgens het jaarboek van het heemkundig genootschap Land van Rode, 1981, p.23 werd hij verkozen op 20/10/1907 en overleed hij op 20/10/1910. Hij werd toen als gemeenteraadslid vervangen door Emiel Van Sweden, de latere socialistische burgemeester (1876-1949) naar wie ook een laan werd genoemd in Gentbrugge.

Volgens het Stadsmagazine stond hij aan de wieg van de kinderkolonies wat hem in 1956 een laan opleverde. Of dit inderdaad zo is kan ik niet bevestigen. De archieven over de straatnamen in Gentbrugge zouden daarover uitsluitsel geven.”

Vraag van de heer **Karel Cassiman**.

Hij schrijft: “Reeds geruime tijd werk ik aan een monografie over de Dron-gense kunstenaar Domien Ingels. Zoals u waarschijnlijk zult beamen brengt gevorderd opzoekingswerk bij elk nieuw element minstens enkele onopgeloste vragen met zich mee. Zo ook in mijn opzoekingswerk.

Misschien kan een lezer mij helpen bij volgende hiaten:

1° In 1930 gaat de firma CERAMAES, met maatschappelijke zetel Kunstlei 39 Gent (meer waarschijnlijk Kunstlaan) op de grond van Domien Ingels, Schuyterstraat te Drongen, een ceramiek oven met schouw bouwen. De samenwerking tussen Ingels en Ceramaes liep op de klippen in 1932. Ik zoek tevergeefs een naam achter de firma Ceramaes om zo het verband tussen Domien Ingels en Ceramaes op te sporen.

Heeft iemand een tip om meer te weten te komen over de firma Ceramaes?

2° Domien Ingels liet zijn kleinplastieken gieten bij bronsgieterij Vindevogel van Zwijnaarde, zijn grote monumenten bij de firma Beyst uit Brussel.

Waar zou ik meer kunnen vinden over beide bedrijven?

3° Domien Ingels ontwierp verschillende plaketten voor de "Club Equestre Gand".

Bovendien zou hij in deze vereniging diverse "opvoeringen" op stapel gezet hebben. (Cfr.manuscript Richard De Moor in fonds De Moor, bibliotheek Museum voor Schone Kunsten (Gent). Werd deze vereniging reeds bestudeerd? Bestaat ze nog? Bestaan er coördinaten?

4° Tenslotte ben ik nog op zoek naar gegevens over de historische stoet die tussen 1930 en 1946 in Gent moet plaats gevonden hebben. In het familiearchief vind ik foto's van deze stoet. Hij vertrok in het Gravensteen en trok door de Burgstraat.

In de stoet figureerden ridders en jonkvrouwen te paard. Domien hielp mee bij de organisatie. Zijn dochter Rosa nam deel als edelvrouw. Op de foto komt een jongen voor met pancarte waarop te lezen stond "Opname Cinéma Capitole". Graag wist ik de juiste datum van deze stoet, de organisator, het thema."

De volgende vraag komt van de heer **Jos Tavernier**:

"Betreft: de veelzijdige Van Hoecke. Brochure Gentse Feesten 2002.

In deze brochure staat te lezen dat Jacques Van Hoecke toen zijn zoon Emile geboren werd, in 1837 reeds 2 jaar in de Mageleinstraat woonde. Vandaar verhuisde hij naar de Cataloniëstraat.

Als oud-mageleinstratenaar zou het mij ten zeerste interesseren waar precies, in welk huis de familie Van Hoecke in de Mageleinstraat woonde. Gezien dit een typische handelsstraat is vraag ik mij af of er ook gewone woonhuizen te vinden waren, daar ik mij moeilijk kan voorstellen dat deze familie boven een handelszaak woonde. Misschien weet iemand van de lezers hier een antwoord op?"

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de heer **Jules Duvivier** (Antwerpen, maar 100% Gentenaar) ontvingen wij volgend schrijven:

Den tiende Maart van het jaar 2000 ontving ik een kort schrijven van U waarin je mij zegt: "Herinneringen aan de jeugd van een Gentenaar zijn altijd welkom."

Gelijk mijn vriend Maurice Geirnaert ben ik "Gruute kuis" aan 't houden in mijn familiale briefwisseling en dat brengt soms verrassingen aan het licht. Ik vond namelijk in de oude familiale geschiedenis een originele brief die van 6 Oogst 1914 dateert waarin de Gentsche gebeurtenissen van de eerste oorlogsdagen aangehaald worden. De ondertekenaars Georges en Griet zijn mij niet bekend, verre familie misschien, maar de stijl en de geschiedenis zullen waarschijnlijk Uw aandacht weerhouden.

In het laatste nummer van de Ghentsche Tijdinghen las ik met genoegen de geschiedenis van Dutry-Colson uit de Veldstraat, en dat klonk tilt in mijn geheugen. Ik zat namelijk met een van de zoons Emile Dutry op de schoolbanken aan de Reep te Gent en dat zal zo ongeveer 1929 geweest zijn.

Het is echt plezier om dergelijke herinneringen terug te vinden.

(De brief in kwestie publiceren wij hier elders in dit blad)

De heer **Roger Poelman** bezorgde ons de volgende correctie:

In uw nummer 4 van juli 2002 lees ik op p.251: **28 mei 1874. Dood te Sint-Amandsberg van Pastoor Joseph Van Damme.**

De datum klopt, de plaats van overlijden echter niet. Pastoor Van Damme werd na zijn ambtstermijn in Sint-Amandsberg op 2 mei 1855 benoemd tot pastoor in Evergem, waar hij in dienst bleef tot 9 januari 1874. Toen ging hij op rust en verhuisde met zijn zuster naar de Gentse Sint-Jacobsparochie waar hij overleed op 28 mei 1874.

Hij overleed dus niet in Sint-Amandsberg maar in GENT. Hij werd wel op 30 mei 1874 begraven in het koor van de Sint-Amanduskerk. In de jaren dertig van de 20ste eeuw werd deze kerk aanzienlijk vergroot. Toen werd hij ontgraven en bijgezet in de crypte onder de Sint-Amanduskapel. Zijn gedenksteen werd geplaatst aan de buitenmuur van de kerk op het Campo Santo.

GENTSE HOTELS, RESTAURANTS, TEA-ROOMS. VROEGER

Vele namen zullen bij oude Gentenaars ongetwijfeld herinneringen oproepen.

HOTELS - RESTAURANTS*

	A	B		1	2	3	
		Min.	Max.				
Hôtel de la POSTE et FLANDRIA PALACE 14, Place d'Armes (Pl. IV 5).	III	1.50	45.—	75.—	7.50	30.—	35.—
Hôtel COUR ST. GEORGES 46-48, Haut Port (Pl. III 5).	III	40	25.—	—	5.—	18.—	20.—
Hôtel TERMINUS 5, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	III	20	30.—	35.—	5.—	25.—	carte
Hôtel ALBERT 3, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	III	8	25.—	—	5.—	12.50	carte
Hôtel de TERMONDE 4, Place Wilson (Pl. II 5).	III	20	20.—	35.—	4.—	15.—	carte
Hôtel du TELEGRAPHE 3, Place Wilson (Pl. II 5).	III	20	20.—	35.—	5.—	18.—	carte
Hôtel UNIVERSEL 20, rue de la Station (Pl. II 5).	III	20	10.—	25.—	5.—	15.—	carte
Hôtel du PHARE 13, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	III	20	20.—	—	4.—	12.—	carte
Hôtel DELVOIE 9, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	III	7	20.—	—	5.—	15.—	15.—
Hôtel GAMBRINUS 67, rue de Flandre (Pl. II 5).	II	22	20.—	—	5.—	15.—	carte
Hôtel de L'YSER 65, rue de Flandre (Pl. II 5).	II	14	20.—	—	5.—	carte	18.—
Hôtel du HELDER 19, quai des Tonneliers (Pl. II 5).	II	18	10.—	25.—	5.—	12.—	carte
Hôtel WILSON 1, rampe St.-Michel (Pl. IV 5).	II	14	20.—	40.—	5.—	15.—	carte
Hôtel CONTINENTAL 10, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	II	16	15.—	—	5.—	12.—	carte
Hôtel J. STEENHAUTE 80-88, chaussée de Courtrai (Pl. V 8).	I	14	25.—	—	5.—	10.—	carte
Hôtel REGINA 3, rue de la Station (Pl. I 5).	I	22	17.50	25.—	5.—	14.—	carte
Hôtel de la COUR ROYALE 77, rue de Flandre (Pl. II 5).	II	6	20.—	25.—	5.—	15.—	12.—
Hôtel du CHAPEAU ROUGE 6, Petite Turquie (Pl. IV 5).	I	16	14.—	—	4.—	12.—	8.—
Hôtel du PALAIS 4, Place du Commerce (Pl. IV 4).	I	9	20.—	—	4.—	15.—	carte
Hôtel de la GARE 10, Place Wilson (Pl. II 5).	I	8	15.—	—	4.50	12.—	carte
Hôtel MAJESTIC 12, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	I	7	20.—	—	4.50	12.50	10.—
Hôtel OSLO 2, Boulevard Albert (Pl. VII 9).	III	6	15.—	—	5.—	16.—	carte
Hôtel de BRUXELLES 8, Place Marie-Henriette (Pl. VI 9).	I	6	20.—	—	5.—	12.—	—
Hôtel VILLE DE GAND 24, rue de la Station (Pl. II 5).	I	8	10.—	—	3.—	8.50	carte
Hôtel ASTRID 28, rue de la Station (Pl. II 5).	I	6	12.—	18.—	3.—	8.50	7.—
Hôtel RUBENS 7, rue de Flandre (Pl. II 4).	I	10	15.—	—	4.—	10.—	8.—
Pension de famille VANDEN BOSSCHE 53, rue de Bruges (Pl. V 2).	I	5	10.—	—	4.—	12.50	8.—

Restaurants

LA DUCALE, rue de Flandre, 32	(Pl. II 4)
Taverne St. JEAN, marché aux Oiseaux, 5	(Pl. III 4)
LA RENOMMÉE, place St. Bavon, 3	(Pl. III 5)
SELZAETE, marché aux Grains, 22	(Pl. IV 5)
VENISE, marché aux Grains, 26	(Pl. IV 5)
WATERZOOI, place St. Pharoilde, 2	(Pl. IV 2)
FIRMIN, rue des Sœurs Noires, 7	(Pl. V 4)
DU PAYSAN, rue des Vanniers, 6	(Pl. IV 4)

Tea Rooms

MICHELIS, Chaussée d'Anvers, 11	(Pl. II 8)
BROECKAERT-ROGGE, place Wilson, 3	(Pl. II 5)
HEYNDRICKX, Chaussée d'Anvers, 5-7	(Pl. II 8)
CNOCKAERT, rue Neuve St. Pierre, 29	(Pl. III 5)
JACOBS, marché aux Légumes, 17	(Pl. IV 2)
VARENNE, place d'Armes, 18	(Pl. IV 4)
INTERNATIONAL, rue de Limbourg, 2	(Pl. III 5)
BLOCH, rue des Champs, 36	(Pl. IV 4)
DE BOOSE E., Chaussée de Courtrai, 164	(Pl. V 9)
VOLKSBELANG, rue des Champs, 43	(Pl. IV 4)
PARISIS, rue de Flandre, 80	(Pl. II 5)
A L'INNOVATION, rue des Champs, 41	(Pl. IV 4)
VERTROOST E., avenue Elisabeth, 42	(Pl. VI 9)
FRITZ, rue des Champs, 68	(Pl. IV 4)
DE COCQ L., rue courte de la Monnaie, 11	(Pl. IV 5)
GEIRNAERT, Vieux Bourg, 22	(Pl. IV 2)
ZAMAN A., Boulevard Astrid, 40	(Pl. VI 9)
GRAND BAZAR, rue des Champs, 61	(Pl. IV 4)
DE CARNIÈRE, L ^{re} rue de la Monnaie, 59	(Pl. IV 2)
REMY, rue des Champs, 55	(Pl. IV 4)
BRESOU L., rue Magelein, 24	(Pl. III 4)
GEIRNAERT P., rue de Flandre, 84	(Pl. II 5)
HOLVOET-DE CARNIÈRE, r. de Brabant, 15	(Pl. III 4)
LÉONIDAS, rue des Champs, 34	(Pl. IV 4)
ST. BAVON, rue du Séminaire, 1	(Pl. III 5)

*HOTELS. — Les prix étant sujets à des modifications, nous conseillons les intéressés de s'informer auprès de l'hôtelier avant de prendre des chambres.

A. Nombre de chambres. - B. Prix par chambre (1 personne). 1. Petit déjeuner. - 2. Déjeuner. - 3. Dîner.
III. Eau courante, chauffage central, salles de bains.
II. Chauffage central, salles de bains. - I. Salles de bains.

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

Een 75-tal jaren geleden schreef Alfons Van Werveke voor "De Gazet van Gent" een artikeltje over

SPEELKAARTEN

Het lijdt geen twijfel dat de speelkaarten in de XIVE eeuw reeds in verschillende landen van Europa waren gekend, ook in Vlaanderen. De oudste Gentsche vermelding, die wij kennen, dagteekent nochtans eerst van 1539, maar zij bewijst, dat het spel algemeen in gebruik was en wel sedert lang.

Een groot getal soorten van kaartspelen zijn destijds in de mode geweest, het één al langer dan het ander. Een verordening van Karel II, koning van Castilië en graaf van Vlaanderen, verbiedt in 1699 de spelen geheeten "Bassette, Pharaon, Lantsknecht, Berland ende andere van stoffen ende verhoogen".

De twee eerste zijn nog verboden in 1786 door Jozef II. In den "Nouvel Almanach des jeux pour l'an de grâce 1782", te Gent gedrukt, worden vermeld "l'Hombre, l'Impériale, le Reversis, le Toc, le Commerce, la Tontine, Ma Commère, la Guimharde, la Mariée, la Mouche, la Pamphile, l'Homme d'Auvergen, le Vingt-quatre, la Belle, le Flux, le Trente et un, le Coucou, le Gillet, le Cul-Bas, la Guinguette, le Papillon, l'Ambigu, la Loterie, le Tromphe, la Ferme, le Hoc, les Dames rabattues, le Phoque, le Romesteeq". "Den Dobbelen Schaepers Almanach voor 't jaer Ons Heere 1816", uitgegeven te Gent, geeft het reglement van het "Grave-jassen". Wij hebben in onze voorgaande kroniek gezegd, dat in 1790, 1791, 1792 en 1793, en hoogst waarschijnlijk in de volgende jaren van de XVIIIe eeuw in de "Société Littéraire de Gand" (Club der Edellieden) een zeer groote hoeveelheid "tarotspelen" werden gebezigd.

Tusschen 1824 en 1841 werd bij J. Poelman, op de Hoogpoort, gedrukt de "Règles générales et particulières sur les jeux d'hombre et de quadrille, par un amateur". Bijna al die spelen, welke bij onze voorouders veel bijval hadden, zijn thans in het vergeetboek geraakt.

Tot in het midden van de XVIIIe eeuw kwamen de speelkaarten, te Gent gebruikt, van Antwerpen of van Brussel, en deze steden trokken ze zelve uit Frankrijk. 7 Maart 1752 veroorloofden de Schepenen van Gent, F. Guilbert, geboortig van en gevestigd te Sint-Omaars, te Gent een drukkerij van speelkaarten op te richten. Dat was een nieuwe nijverheid, bijna te zelfder tijd hier beoefend door de drie gebroeders Polmiers, die, als aanmoediging, van den dienst der Burgerlijke Wacht werden ontslagen en andere voordeelen genoten. Noch drukplaten, noch speelkaarten van die twee drukkers zijn ons bekend. In den eersten "Wegwijzer", van 1770, zijn ze niet vermeld. In de jaren 1770 tot

1869 vinden wij alhier als speelkaartendrukkers: Pharazijn, Onderbergen, Sint-Pieters-Nieuwstraat en Lange Munt (1770 tot 1805); Chantou, op Sint-Pieters (1770 tot 1773); Cuyt, Savaenstraat (1786 tot 1789); De Porre, Gewad (1795 tot 1841); De Smedt, Langemunt (1806 tot 1812); Steenberge, Zuivelsteeg (1812 tot 1821); Bruyneel, Mageleinstraat (1817 en 1818); Agnesins, Vrijdagmarkt (1813 tot 1818); Martou, Koestraat (1841 tot 1850); Hennebutte, Gewad (1842 tot 1845); Van der Kelen, Gewad (1846 tot 1848); Plettinck-d'Huyvetter, Violettenlei (1849 tot 1868); zijn weduwe (1869); Stroobant, Van-der-Donckt-doorgang (1869).

Met beide laatsten verdwijnt de kleine nijverheid in 1869.

Gedurende de Fransche overheersching werden nogal hooge rechten geheven op het drukken van speelkaarten: twintig tot veertig centimes per spel volgens het getal kaarten, waaruit het bestond. 23 December 1800 werd Jacob de Porre tot honderd frank boete veroordeeld om de wetten en de besluiten op het drukken van speelkaarten te hebben overtreden.

De figuren van de spelen verschillen zeer volgens de tijdperken. Onder de gewone beelden van heeren, vrouwen en zotten zijn er te voeten uit en te halven lijve in dubbel.

Die figuren zijn soms door iets anders vervangen, vooral gedurende de Fransche republiek, als allerhande fantasieën voorkomen.

Dikwijls, bijna altijd zelfs, is de gravuur weinig verzorgd en de kleur, langen tijd met de hand geleid, is het nog minder. Toch is het niet van belang ontbloeit kaarten van verschillende tijden nevens elkaar te zien. Het Museum van Oudheden te Gent bezit de drukplaten van achttien verschillende spelen, waarvan zes ten minste en misschien wel alle uit het werkhuis van J. De Porre komen. Op één zijn nog te zien, gelijk op de oude kaarten, de namen Alexander, Charles of César op één van drie heeren; Pallas (Minerve), Argine (Juno), Rachel of Judith op de vrouwen; de zotten dragen geen naam. Bij dat rijk materiaal heeft het Museum ongelukkiglijk slechts twee oude spelen en eenige afzonderlijke kaarten. De heer Emile Andelhof gaf een spel, buiten één kaart die ontbreekt, dat dagteekent van de Fransche Republiek. Meijuffer Bytebier schonk een volledig tarotspel, van acht en zeventig kaarten, en, wonder genoeg, het Museum bezit de platen, waarmede het is gedrukt in het werkhuis van "J. De Porre, fabricant de cartes à Gand". Dit opschrift staat op hertenzot; de figuren zijn te voeten uit. Misschien bezitten onze lezers oude spelen of afzonderlijke oude kaarten, die ze aan het Museum willen schenken.

In de XVIIIe eeuw dienden de kaarten niet alleen om te spelen: men gebruikte ze tot verschillende doeleinden. De versiering op den rug komt bij ons eerst in de eerste jaren van de XIXe eeuw voor. In de XVIIIe eeuw was de rug nog wit en, daar het karton nogal kloek was, gebruikte men dien rug om er op te schrijven of te drukken. Het Museum van Oudheden bezit daarvan eigenaardige voorbeelden. Aldus werd de rugzijde van de speelkaarten gebezigd om er het

adres van te verzenden pakken op te schrijven. De kaarten deden ook goeden dienst aan het uiteinde van filassen. Men noemde aldus een rijgkoord met lange koperen naalden aan de uiteinden. Eén ervan werd aangedikt door knopen te maken. Dan schoof men eerst een kaart over de rijgkoord langs een gat door het midden en men schreef op den witten rug de natuur van de kwijtschriften of andere oorkonden, die over naald en koord werden gestoken, zoodra ze inkwamen. Dikwijls werd de speelkaart een adreskaart. Op den rug van een pijkentwee staat gedrukt: "François J. Grenier et Compagnie, Marchand de Vin, etc. Demeurant sur la Poele à Gand".

Op een pijkendrie leest men in een omlijsting: "J. Corrioles et Compagnie, Négociant à Bayonne". Op den rug van een hertentwee van 1796 staat het volgende chronogram gedrukt: "MYnheer Ik WensChe U een ZaLig nieUW-Jaer, en VeeL naer VolgenDe". Eindelijk heeft een belanghebbende op den rug van een hertentien geschreven letterlijk het volgende: "Le Sieur Donckers a l'honneur d'avertir son mariage avec Mademoiselle Segers le 4 maij 1771. Absent pour 4 jours".

Alfons VAN WERVEKE

INHOUD 2002

1.	
- Joseph De Vuyst:	2
Het Geheim Leger vecht. 3e en laatste deel.	
- Louis Maeterlinck:	18
Inventaire Archéologique: De bekroning van de Heilige Rosalie, door Gaspard De Craeyer.	
- Daniël Van Ryssel:	20
Ik zou daar een boek kunnen over schrijven. De charmes van dagelijksheid. (Vervolg)	
- Hugo Collumbien:	30
Gentse Memoriedagen: 18 en 19 Mei.	
- Eddy Levis:	37
't Gents spant de kruune! Waar de Gentse Sterre bleef stille staan.	
- Herdenkingsdagen 2002.	49
- Bibliografie.	50
- Vraag en Antwoord.	54
- Lezers schrijven ons.	55
- Dit bestaat niet meer.	56

2.	
- Pierre Kluyskens: Jos Clemmen.	58
- Hermann Van Duyse: Inventaire Archéologique: Wapenrok van een Heraut.	65
- Luc De Vriese: De Abt van Baudeloo liquideert de “Venusbergh” en andere zondige gelegenheden.	66
- Daniël Van Ryssel: Ik zou daar een boek kunnen over schrijven. De charmes van dagelijksheid. (Vervolg)	73
- Alexander Karel Evrard: Laus Gandae.	88
- André Coene: Het Plan van Gent gekarteerd door Vandermaele (1846-1854) en de werkwereid omstreeks 1850.	92
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 20-21-22 Mei.	97
- Quizmaster: Oplossing Puzzel 2001.	103
- Erik Schepens: Testamenten, schenkingen en staten van goederen van enkele begijnen gested in het Begijnhof Onze-Lieve-Vrouw ter Hooie.	105
- Bibliografie.	112
- Vraag en Antwoord.	116
- Lezers schrijven ons.	117
- Alfons Van Werveke: Oudheidkundige kroniek. In de Halve Maan.	117
- W.L. Braekman Nog eens het lied van 1745 in de Gentse volkstaal.	118
- Aanvullende ledenlijst.	119
- Dit bestaat niet meer.	120
3.	
- Pierre Kluyskens: Hoe de Achtersikkel gered werd.	122
- Henri Pirenne: Inventaire Archéologique: Zegel van Arnulf I, Graaf van Vlaanderen.	128
- André Coene: Kaartblad 22 GAND door het Militair Cartografisch Instituut gepubliceerd in 1894; Schaal 1: 40000.	129
- Daniël Lievois: Openbare zedenschennis bij het doopfeest van Karel Van Habsburg.	134
- Daniël Van Ryssel: Ik zou daar een boek kunnen over schrijven. De charmes van dagelijksheid. (Vervolg)	136
- Dumont Wille: De Wereldtentoonstelling van Gent en hare geschiedenis 1913.	147
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 23 en 24 Mei.	151

- Marcel Deruelle: Gentsche gevels der Barok.	158
- Erik Schepens: Testamenten, schenkingen en staten van goederen van enkele begijnen gestede in het Begijnhof Onze-Lieve-Vrouw ter Hooie. (Vervolg)	168
- W.L. Braekman: Jan Huyghes afscheid van de Mammelokker.	172
- G. Broget: Herinneringen aan de Universiteit 1943-1947.	175
- Uitgaven van onze Kring.	176
- Lodewijk De Vriese: Een Scrupuleus Begijntje.	176
- Bibliografie.	179
- Vraag en Antwoord.	181
- Zo was het vroeger.	184
4.	
- Marjan Sterckx: Het (onzichtbare) monument ter ere van Emile Claus (1925-1926) door Yvonne Serruys.	186
- Alphonse Diegerick: Inventaire Archéologique: Registerband van de XVIIe eeuw.	205
- Daniël Van Ryssel: Ik zou daar een boek kunnen over schrijven. De charmes van dagelijksheid. (Vervolg en slot)	206
- W.L. Braekman: De blaasboog, een oud, volks muziekinstrument te Gent.	219
- Erik Schepens: Testamenten, schenkingen en staten van goederen van enkele begijnen gestede in het Begijnhof Onze-Lieve-Vrouw ter Hooie. (Vervolg en slot)	222
- Eddy Levis: 't Gents spant de Kruune. Reinaert in Gent en in 't Gentsch!	229
- De Lieve.	243
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 25-26-27-28 Mei.	245
- Bibliografie.	257
- Lezers schrijven ons.	258
- A. Van Werveke: Oudheidkundige kroniek: Boycotten honderd jaar voor Boycot.	259
5.	
- Marjan Sterckx: Het (onzichtbare) monument ter ere van Emile Claus (1925-1926) door Yvonne Serruys. (Vervolg en slot).	262
- Louis Maeterlinck: Inventaire Archéologique: Het Martelaarschap van de Heilige Blasius, door Gaspard De Craeyer.	277
- Daniël Van Ryssel: 19e eeuwse vondelingen kregen rare namen.	275
- W.L. Braekman: Gaaischieting op de Waldam te Gent in 1714.	290

- Victor Antheunis: Jeugdherinneringen (1930-1937) aan de sociale woningen in de Lourdesstraat, nu Sint-Bernadettestraat.	294
- Pierre Kluyskens: De Buikspreker Alexandre.	298
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 29-30-31 Mei.	301
- Roger Tuytschaever: Zilverhof Gent. Dit bestaat niet meer.	308
- Emiel Callant: Jan Van den Eeden.	311
- Bibliografie.	319
- Vraag en Antwoord.	320
- Lezers schrijven ons.	322
- A. Van Werveke: Oudheidkundige Kroniek: het Biezekapelleken.	322
6.	
- H. Taymans: Een standbeeld en medaillon voor Lieven Bauwens.	327
- Louis Maeterinck: Inventaire Archéologique: Visioen van de Heilige Maria Magdalena van Pazzi, door Théodore Boeyermans.	345
- Pierre Kluyskens: Van Nuttige, Rare en Koddige Gentse Almanakken.	346
- Daniël Van Ryssel: 1842: Vierling te Gent.	350
- Emiel Callant: Jan Van den Eeden (Vervolg en slot).	351
- Een brief uit Gent, 2 dagen na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.	358
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 1-2-3 Juni.	360
- Roger Tuytschaever: "Brouwerij Ultra". Lange Schipgracht. Dat bestaat niet meer.	368
- W.L. Braekman: Volks Gents calligrafisch penwerk uit de vroege zestiende eeuw.	371
- Een fantastische verrijking voor het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis.	377
- Quizmaster: Puzzel 2002.	379
- Beschermlieden - Steunende leden - Steunfonds. 2002.	382
- Bibliografie.	386
- Vraag en Antwoord.	387
- Lezers schrijven ons.	389
- Gentse Hotels, Restaurants, Tea-Rooms. Vroeger.	390
- Oudheidkundige Kroniek: Een 75-tal jaren geleden schreef Alfons Van Werveke voor de "Gazet van Gent" een artikeltje over speelkaarten	391
- Inhoud 2002.	393